

FÉNYSZÓRÓ

• SZÍNHÁZ • FILM • ZENE • IRODALOM • KÉPZŐMŰVÉSZET

GOBBI HILDA
A »SZENT JOHANNA« FŐSZEREPÉBEN
(Rozgonyi felvétel)

I. ÉVF. 14. SZÁM

ÁRA 60 PENGŐ

HETI kislexikon

BALASSA EMIL. A Fővárosi Operettszínház műsorán levő operettjének, a „Napsugárkisasszonyok”-nak színlapján olyan szövegíró nevét olvassuk, aki már nem él. Budapest ostromának izgalmas napjaiban nyilas pribékek elhurcolták és megölték. Balassa Emil, az operett társszerzője újságíró és színikritikus volt, 1910-ben már több budapesti napilap munkatársa. A színház és a „könnyű művészszerelmese”. Az első világháború előtt *Hellai Jenő*, *Gábor Andor*, *Hervey Frigyes*, *Szép Ernő* és *Bródy Miksa* a „Szibill” szövegírója megteremtették a pesti szanszont és a versbe írt kórit, a kabarék színpadára vitték az aszfaltromantikát. Balassa Emil is ennek a népszerű, új könnyű műfajnak volt tehetséges és sikeres művelője. Sok kabarévészt és egyfelvonásost adott elő és közben több fővárosi kabaré dramaturga, majd egyideig a „Színházi Világ” hetilap szerkesztője. Színikritikákat leginkább operettekről és könnyebbajú darabok előadásáról írt. Új operettjének színrehozását tragikus halála miatt nem érthette meg. Ötvenhat éves volt csak, amikor a rémuralom életét vette.

JEANNE D'ARC (Szent Johanna, az Orleansi Szűz) 1412-ben született egy champagnei kis faluban és 1431-ben Rouen főterén máglyán elégették. Életének tizenkilenc évéből az utolsó kettő zajlott le a nyilvánosság előtt. Ez a két év tette halhatatlanná. Egyénisége Európa történetének egyik legproblematikusabb tüneménye. Isteni küldetésének erős hitében hazája javára fordította a száz év s angol-francia háború sorsát. Orleans-nál győzelemre vitte a francia csapatokat és sorozatos diadalt aratott az angolokon. Amikor eszerbennagya legendás szerencséje: a burgundi kiszolgáltatták az angoloknak. Tragikumát betetőzte, hogy saját népe is ellene fordult. A beauvaisi püspök fogta perbe boszorkányság és eretnokség vádjával. Halálfelelme arra készítette a fiatal leányt, hogy magára vegye a koholt bűnök. Később visszavonta kicsikart vallomását. Ez megpecsételte sorsát: mint visszaeső eretneket elevenen elégették. Halála után alakja megnőtt a népek és a költők képzeletében. Franciaország nemzeti hőstiszteletben, a egyház szentté avatta, a különböző korok költői pedig remekműveket alkottak Jeanne d'Arc szíves egyéniségének tragikus sorsának ihletésére. *Voltaire*, a nagy cinikus, profanizálta megszállottságát. *Schiller* nemcsa pártosszal vonta fénybe heroikus alakját, *G. B. Shaw* „realista szentnek” okos narsztálynak mutatja be, felhasználva a legújabb történeti kutatások eredményét. Melyik Jeanne d'Arc igazi arca? Hozzánk Shaw hatalmas történeti tabórá illesztett portréja áll legközelebb. Johanna emberi tulajdonságainak exaltált túlméretezettségében volt meg az a

féktelen erő, mely a maga korában milliós tömegeket tudott megmozgatni és évszázadokon át szenvedélyes viták középpontjába állította az Orleansi Szűzet.

gének trónja ekkor Spanyolországban van. A madridi királyi udvar diktálja a divatot. A „szabónők” akkoriban — ötvösművészek is, mert a ruha valóságos ékszer. Annaira teletűzdelik drágakövekkel, hogy az anyag alig látszik ki és a sok ékkő úgy megkéményíti a szoknyát, hogy az önmagában megáll a földön. Medici Mária egyetlen szoknyáját 32.000 gyöngy és 3000 gyémánt díszíti.

Amikor a spanyol udvarban egy ferdecapójú leánygyermek született, ennek a divatra néve is forradalmi következményei lettek. Hogy a testi hibát takarják: kitalálták az abroncsos szoknyát, amely diadalmenetben futotta aztán be egész Európát. Az áldott állapotban levő nők különösen pártolták és a papaság is szívesen látta, mert erkölcsösnek minősítette, hogy a női formákat elrejti. Az új szoknya neve: „Vertugadin”, a francia „vertugardien”, „erényor” összevontasából származott. Életmentő szerepet is játszott ez az abroncsszoknya, amelynek méretei olyan hatalmasok voltak, hogy — egy üldözött megbújhatott alatta. Állítólag — többek közt — Navarrai Henrik, a későbbi IV. Henrik is úgy menekült Szent Bertalan éjszakáján a gyilkos töről, hogy Valois Margit vertugadinja alá bújott. A 17. század első felében apránként eltűnik a nehézkes, agyondíszített vertugadin és a most már Párisból, a Napkirály udvarából diktált divat kitalálja a rokokó „bouffante”-szoknyát, amely tulajdonképpen három szoknyából áll. Nevet is kap mind a három: a legfelső a „szertény”, a középső a „csintalan”, a legalsó a „titkos”, amely dróttal merevített vánkorkára borul hátul, a csipő felett. A bouffante-ot később felváltja a kétoldalt kiszélesedő „panier”, amelynek divatja áthúzódik a 18. századba is. Olyan félelmetes méreteket ölt, hogy a hölgy — nem fér

ki vele az ajtón és minden nő legálább két széket foglal el.

A francia forradalom a divat terén is forradalmat hoz. Eltűnik a túlméretezett, formákat takaró szoknya és helyébe kerül az áttetsző anyagból készült, testhez simuló, minden idomot érvényesítő, rövid-derekú ruha. Napoleon idején az empire a divat, a ruhák alig változnak, de az abroncs újra feltűnik: — a karon. A császárság szertelen pazarlását aztán felváltja a „polgárkirály” uralma alatt az egyszerűség jegyében született divat: a biedermeier első korszaka, a bőrönc, fodros szoknya, amelyet szélesre terpeszt a sok alszoknya. III. Napoleon felesége, a szép Eugénie aztán újra divatba hozza — a sok kényelmetlen alszoknya helyett — az abroncsot. Ez azonban már nem olyan nehézkes darab, mint a barokk idején, hanem lószőrből készült, habkőnyű „krinolin”. 12 év múlva ezt felváltja a csipő fölé kötött „turnür” és a szoknya minden díszítése hátra kerül. Ott redőzödnék a ráncok, ott húzódnak a fodrok és ott nyúlik el — gyakran bolond hosszban — az uszály.

A 20. századforduló körül földet seprő, harangszabású szoknyát viselnek a hölgyek. A csipő és kebel kihangsúlyozása, a „darázsderék” jellemzi a divatot. Fejükön malomkerék nagyságú kalapokkal libegnek a nők, egészen az első világháborúig. Ami azóta történt, azt már mindenki tudja.

SZTÁR. Nem mindig művész. Legtöbbször önimádó, magamulogató, inkább testi, mint lelki adottságokkal bíró valaki, akinek számára bármely szerep, minden vers csak alkalom, ürügy arra, hogy ő önmagát olyan parádés, felcicomázott lelki-szellemi-eleganciával hazudja a közönség elé, mint amilyen előkelő, választékos az öltözködése. De nézd meg őt otthonában négy fala közt: testi ruházata, negligzéje ott is hazudhat tovább, kápráztathat — de szellemi énje törpévé zsugorodik, számtalan ruhábból lesz az egész ember.

Nem feltétlenül tehetségtelen! Sokszor a méterségbeli készség, a dologi tudás olyan feyvertára az övé, hogy a legnagyobbak is megirigyelhetik érte. De ő ezzel a tudással, ezzel a készséggel nem él, mindig csak visszaél vele! Fítogtatja, ragyogtatja ezt is, mint az öltözékét, s tudása alatt épügy kong az igazi élmény hiánya, mint fizikai külseje mögött az emberi szellem üressége.

Ilyen virtuózzá kallódik sok elhivatott művész-talented is, ha Siker-Asszony után fut, s nem az alkotás vágya futi.

TAPS. Mindig ünnepel valamit, de nem mindig a siker jele, nem mindig a művészi hatás kifejezője. A tomboló taps, amely a színdarab ünneplő, legtöbbször a botfülű és hályogosszemű nyárs-polgár exhibíciós vágyainak ki-elégülése. Máskor elismerő jutalma annak, hogy a színpadon, a dobogón ott szenved vagy örül valaki, bemutatva, hogyan, mennyire hat red a költő fájdalom-öröme... Ha igazi a taps, akkor kifejezője annak a művészi élménynek, aminek a hallgató is részesévé válik, kifejezője annak, hogy az érzelmek nem ott robbantak a színpadon, a művészen, az csak meggyújtotta ott a zsinórt, s a robbanás a hallgató lelkében történt, a siker pedig tapsban robbant ki.

De ez a taps: a taps! Ré-szeg feloldódása, boldog láza a tapsolónak magának, s részegítő, bódító, boldog elégtétele a művészen, az élményadás, az élményben való részesülés ölekezése. Ezt a tapst meg-szokni, közönnnyel fogadni természetesen, kijáró bérnek venni soha nem lehet! Újra és újra extáztis jelentő külön életet élő valami, élmény az élményben; pusztá elképzelése is fel-fokozza a művész erőfeszítését, segíti őt az anyaggal való harcában, a kifejezés teljességére való törekvésében. Így hát a tapsvihar megkoronázza, betetőzi a művész egyik munkáját, egyben alapköve, indítéka is az elővetkezőnek.

ZÁPORPRÓBA. A nagy színházak tűzbiztonsági szempontból úgynevezett záporkészülékkel kötelesek felszerelni a színpadot. A színpad tetején esőhálózat húzódik végig, amely tűzveszély esetén megfelelő vízyomással pillanatok alatt sűrű és bő záporral áraszthatja el a színpadot. A szezon kezdetén és befejezésekor vizsgálatbiztonság száll ki a készülék működésének ellenőrzésére. Régebben a szezonzáró záporpróbát az utolsó előadás után a közönség előtt mutatták be, mégpedig sok mulatsággal, mert a jókedvű színészek különböző mókákat rögtönöztek a színpadra szakadó záporban. Ez a kedves szokás már kiment a divatból, helyette a természet produkál sokkal kevésbé mulatságos záporpróbákat. Az ostrom következtében a színházak tetőzete erősen megsérült s könnyen előfordulhat, hogy zivatar esetén nemcsak a színpad, hanem a nézőtér is elázik. Legutóbb a Madách Színház érte ez a kellemetlen meglepetés, bokáig érő vízben álltak a székek s a színház napokig nem tudott előadást tartani. Azóta a hibát kijavították s így minden remény megvan rá, hogy a Madách Színház tűzön-vízen át győzni fog.

A „Fényszóró” művészeti hetilap nem fogad el s nem közöl fizetett színházi és filmképeket!

A kritika becsületével nem tartja összeegyeztethetőnek azt, hogy olyan filmnek, olyan színházi előadásnak, melyet elitél, értéktelennek tart, a színház által megfizetett oldalakon, csábító képekkel, reklámdobot verjen. A kép is kritika!

Meggyőződésünk, hogy a közönség pontos tájékoztatást és lelkiismeretes bírálatot akar s méltányolni fogja a „Fényszóró” törekvését.

FÉNYSZÓRÓ

MŰVÉSZETI HETILAP

FŐSZERKESZTŐ: BALÁZS BÉLA * FELELŐS SZERKESZTŐ: SZEGI PÁL

RACINE MAGYARUL

Írta: GALAMB SÁNDOR

A határon túl, valahol Erdély hegyei között a magyar műfordítói irodalomnak jelentős eseménye készül. *Benedek Marcell* a teljes *Racine*-nal akarja megajándékozni művelt-ségünket.

Az utóbbi években könyvpiacunkon már meg is jelent két darabja a nagy vállalkozásnak: *Andromache* és *Berenice*. Azonkívül kéziratban a fordító barátaihoz eljutott *Iphigénia*, *Mithridates* és *Bajazet*. Talán elkészült már azóta *Britannicus* és *Phédra* is, úgyhogy a teljes magyar *Racine*-ből nem sok hiányzik.

Lapozgatva *Benedek Marcell Racine*-tolmácsolásait, két régi magyar kritika szavai élednek újra emlékeztünkben. Az egyik *Salamon Ferencé*, a másik *Gyulai Pálé*. Mind a ketten a nagy olasz tragikának, *Ristorinak* vendégjátékához kapcsolják megállapításait.

Salamon szerint »bármennyire elismerjük, hogy *Shakespeare* a világ legnagyobb költői közé tartozik, neveltséges csak őt ismernünk el tragédiáirólként». *Lessing*-nek — mondja tovább *Salamon* — igaza volt, amikor a német irodalmi látóhatár szélesítése céljából *Shakespeare*-t mutatta fel mintá gyanánt. »Nálunk ellenkezőleg van. Nálunk az fogja szélesíteni látó körünket a drámára nézve, ki a *Lessing* által kárhoztatott alakú tragédiákat mutatja be.« *Gyulai* szenvedélyesebben fogalmazza meg a nagyjában azonos gondolatot. »Szegény *Lessing*, ha tudta volna, hogy midőn hazád irodalmát a francia irodalom jármából megmented, mennyi neveltséges jelenetre adsz egyszersmind alkalmat! Hány jámbor földid fejét zavarta meg a te nagyszerű polémiád!«

Nemcsak *Lessing* földijeinek fejét zavarta meg. A magyar kritika és a magyar irodalmi közvélemény éppen olyan igazolhatatlan hidegséggel viseltetik a francia klasszikus tragédiával szemben, akárcsak a német. A Nemzeti Színház *Corneille*- és *Racine*-előadásainak száma megdöbbentően csekély a *Shakespeare*-felújításokhoz viszonyítva. A magyar esztétikai irodalom, a hazai »műtészeti« alig-alig fordít gondot, alig vet egy-egy pillantást a XVII. századi francia tragédiára. Iskolakönyveink is csak egy-két hideg szóval térnek ki rájuk, közönségünk pedig — ha néhanapján mégis találkozik például *Racine* nevével — teljesen tájékozatlan a nagy költővel szemben.

Pedig a mi irodalmunkban sem hiányzanak a francia klasszicizmust értékelő hangok. *Gyulai* nem egyszer említi elismerőleg »a *Corneille*- és *Racine*-féle művek kellemes feszességét, finom ragyogását, ritmusos pátosát és korlátolt szenvedélyeit». *Ággyal* Dávid becses értekezést írt *Racine*-ről, *Riedl Frigyes*nek kedves olvasmányai közé tartozott, a drámaíró *Rákosi Jenő* pedig megvallja, hogy fiatalkori álma az volt, hogy ő van hivatva »*Shakespeare* reális romantikáját és *Racine* puritán, pedáns klasszicizmusát egy harmadik fajú összesszóni».

A magyar drámai irodalom és esztétikai fejlődés azonban mégis általában *Shakespeare* vonalán haladt. Ennek főoka bizonyára az volt, hogy a magyar költészet éppen akkor — a XVIII. és XIX. század fordulóján — kezdett nekilendülni, az irodalmi élet akkor kezdett pezsgőbbé válni, amikor a francia klasszikus ízlés divatja már alkonyodóba hajlott, amikor a külföldi új irányok mint legnagyobb példaképet *Shakespeare*-t mutogatták nekünk. Így fordult a hazai irodalom az ifjúkori szerelem egész szenvedélyével a nagy angol tragikus felé, s ezért tekint rá ma is úgy, mint a legnagyobb és a legkövetendőbb példára.

Ki tagadhatná, hogy *Shakespeare* lángelméjének sugarai nagyszerű értékeket fakasztottak a magyar költészet és a magyar esztétikai gondolkodás termőföldjén? De éppenolyan tagadhatatlan, hogy a francia klasszikus tragédiával szemben való idegenkedés a hazai fejlődést gazdag lehetőségektől fosztotta meg.

Eppen ezért nem lehet elég méltánylással üdvözölni, ha valaki *Racine* megszólaltatására vállalkozik. Mert hiszen a nagy francia költővel szemben való hazai elfogultságnak egyik oka bizonyosan abban keresendő, hogy megfelelő magyar tolmácsolásával eddig nem találkozunk. *Abrányi Emil Phédra*-fordítása hangzatos és költői, de rímtelen jambusai *Shakespeare*-i hangot lopnak bele a francia klasszicizmus egészen másfajta muzsikájába. (Ezen az eltévesztett úton járt *Racine* fordításaiiban egyébként már *Paulay Ede* is.) Akik pedig nálunk a *Racine*-i formához hívebb rímes hatásokkal próbálkoztak, elfelejtették, hogy a magyar színészt ezzel a versalakkal majdnem leküzdhetetlen nehézségek elé állítják. A tizenhárom szótaggal váltakozó tizenkét szótagú jambikus sorok idegenek a magyar lélegzetvételi számára, a dikciót lepletetvé, kényelmes nyújtózkodásúvá, sőt sokszor egyhangúan zakatolóvá teszik. Valami ilyenfelét érezhetett *Arany János* is, amikor *Aristophanes*-fordításában »a lomha trimetert a modern ötös jambussal cserélte föl«.

Racine magyar tolmácsolójának nincs hát mit tennie mást, mint hogy az eredetinek rímes csengését megtartva a sorokat megrövidítse.

Igy jár el *Benedek Marcell*. Hogy mennyire tudatosan, azt a *Berenice*-kötethez írt utószava mutatja, — hogy milyen sikerrel, azt akkor érezzük, ha sorait fennhangon olvassuk. *Benedek Marcell* verseit bátran rá lehet bízni a magyar színészre. Nem fog vergődni miattuk. Érezni fogja, hogy ugyanakkor, amikor szárnya tud velük kapni, egyúttal módjában van mesterkéletlennek is maradnia. A teljes filológiai hűséget követelő olvasó persze a sorok megrövidülése miatt sajnálattal fog nélkülözni egy-egy *Racine*-i árnyalatot, de a jó hangzásnak, a könnyen beszélhetőségnek s az alaphang hűségének előnyei bőségesen kárpótolják az elmaradt nőánszokért.

De minden elméletnél, minden magyarázatnál meggyőzőbbnek hat a példa. Lássunk találmányra egy helyet a *Berenice*-ből. Halljuk Titus tirádáját, akinek a római törvények szerint tilos feleségül vennie *Berenicét*, a szépséges zsidó királynét, pedig emésztően szeretik egymást.

Úrnőm, sírok, sóhajtozom sápadtan —
Igaz — de mikor a trónt elfogadtam,
Megesküvém: Róma jogát megőrzöm.
Meg kell őriznem. Ó, már nem egy ősom
Állta a próbát lelke erejével.

Ha Róma őskoráig visszanezél,
Mind hódolt neki annyi emberöltőn!
Ez esküjéért ellenséges földön
Keresi meg halálos szenvedését;
A: egy győztes fiú megöletését
Rendeli el; egy másiknak saját
Parancsára ölik meg két fiát.
Szörnyű! De Rómában nem győz soha,
Csak e két szó: dicsőség és haza!
Tudom, hogy most, amikor tőled válok,
Rideg erényüknek fölötte állok,
Íly szörnyű próbát nem tett egy se, mint én:
De azt hiszed, nem vagyok méltó szintén,
Oly példát adni késő századoknak,
Mit utánozni nehezen, ha fognak!

Ez a tolmácsolás bizonyosan közelebb hozza majd *Racine*-t a magyar közönség ízléséhez, mint az eddigi fordítások. A hazai publikum az első olvasásra, az első hal-

lásra talán a kelleténél kissé egyszerűbbnek, talán nagyon is puritánnak fogja érezni a francia klasszikust! De ha jobban belemélyed: látni fogja a részletek árnyaló gazdagságát, élvezni fogja a lélekrajz finomságait, a hang előkelőségét, a dikió szárnyalását s a vers belső muzsikáját. Végül aztán hozzászokik a meseszöveg nagy egyszerűségéhez is, s talán helyeslőleg bólint Racine-nak, aki erről a kérdéssel a *Berenice* bevezetésében eképpen nyilatkozik:

— Régóta szerettem volna már megpróbálni: tudnék-e

tragédiát írni olyan egyszerű cselekménnyel, aminőt a régiek annyira szerettek. Vannak, akik azt hiszik, hogy ez az egyszerűség a költői lelemény hiányára vall. Nem gondolják meg, hogy a lelemény éppen az, ha a semmi-ből valamit csinálunk, s a sok mellékes esemény mindig olyan költők menedéke volt, akik nem érezték tehetségükben sem elég bőséget, sem elég erőt, hogy öt felvonáson keresztül lekössék a nézőket egy egyszerű cselekménnyel, melyet a szenvedély hevessége, az érzések szépsége és a kifejezés finomsága támogat.

KÉT FRANCIA VERS A MÚZSÁRÓL

MUSSET VERSE

Fordította: KARDOS LÁSZLÓ

A Költő:

A kínzó fájdalom ellillant, mint az álom,
Emléke, mint a köd, mely foszlik-andalog,
Ha lenge hajnali fuvalom kél a tájon
S a légbe oldja szét a gyöngye harmatot.

A Múza:

Költőm, mily bú gyötört, mi sajgott,
Mi az, mi tőlem visszatartott,
Miféle titkos, néma kín?
Lelkem még most is összeretten.
Mi volt a kin, az ismeretlen,
Melyért omoltak könnyeim?

A Költő:

Mindennapos csapás, mindnyájunk ismerőse,
De akinak e vágy duzzasztja bús szívét,
Az balgán azt hiszi, hogy nincs e búban őse,
Hogy ilyen bánatot nem érzett senki még.

A Múza:

Csak közönséges lelken ül
A közönséges bánat árnya.
Ó, báresak tüstént tovaszállna
E zord titok szíved fölül!
Higgy nékem! Nyíltan szólj, ne félve!
A nagy Halál egyik fivére
A Hallgatás mord istene —
Csak panaszolj, — vigasztalódol.
Egyetlen szó is gyógyít olykor,
S a lélek megtisztul vele.

A Költő:

Ha arról szólanék, mi bennem égve tombolt,
Nem tudnám azt se, hogy milyen név illeti,
Téboly vagy szerelem, vagy csak kevély kaland volt,
S hogy okul-e vajjon belőle valaki?
De elmondom neked a kinok végtelenjét,
Míg egybefon veled e kandallós magány,
Vedd lantod s jer közel, hadd, hogy az édes emlék
Serkentse szívemet a zsongó húr szaván.

A Múza:

De még mielőtt belefognál,
Mondd, költő, meggyógyult sebed?
Se gyűlölet, se szeretet
Ne tüzesítse panaszod már!
Mézizü névvel hív a föld
Szelid Vigasztalónak engem,
Ne tégy hát cinkossá a szennyben
S hűnben, mely téged összetört.

A Költő:

Úgy meggyógyultam, úgy beforrtak sebeim már,
Hogy kétkedem: talán más szenvedett, nem én.
És ott, ahol magam halálra szántam immár,
Egy ismeretlen arc káprázik most felém.
Múzsám, mitől se tarts, higgy jó sugallatunknak,
Mely íme ránk leheli s dalolni-bízni hív, —
Édes kacagni és kisírni jól magunkat
A tűnő bűn, melyet feledni tud a szív.

A Múza:

Anyák remegnek úgy a bölcső
Fölött, hol magzatuk pihen,
Mint én, szívedre hullva, költő,
Mely máig zárva volt nekem.
Beszélj, beszélj hát, — szomjú lantom
Fájó fuvalmú, gyöngye hangon
Kíséri kedves hangodat.
S egy fény sugarban, fön, csodásan,
Akár egy lengő látomásban,
Hajdani árnyak inganak.

COCTEAU VERSE

Fordította: GYARMATHY ERZSÉBET

Múza, ki nem bánod, szeretnek — értenek,
most elszállasz felettem, mint a hajnali ég.
Íme a kakas már kiáltja a jelet.
Nem őriz többé bennem egy alvó, mély vidék.

Kemény istennő, búcsú nélkül hagysz el engem,
nincs számomra füled s én nem kiáltozom.
Lassan bontódnak fel varrásaid szívemben
s e néhány sor írás marad asztalomon.

Eredj. A bölcs közönyhöz lassan elérkezem,
csak a halál percében mutasd majd arcodat.
A tinta, mellyel írok, vére egy hattyúnak,
ki meghal majd ha kell, hogy még élőbb legyen.

Úgy alszom el, Múza, végzetedhez bű arccal,
mint ki téli-álomba, más varázslatba nyit.
Munkád véget ért. Elémbe-lép az angyal
és súlyos tagjaira rácsukja szárnyait.

Egész magamra hagysz? Szeretet, te feloldasz,
te vagy az, nyáj báránya? Te megmaradsz nekem.
Siess, ölelj meg, legeld e koszorúkat,
tépd ki e borostyánt, amelytől vérezem.

LEHETETLEN MŰVÉSZET

Odalent az udvarban hegedül valaki. Az udvar szürke és teli van romok piszkos törmelékeivel. A vak koldus, aki hegedül, maga is rom és törmelék. De a gáláns keringő, melyet játszik, csillogó, szép és édes: selyembe öltözött, parfümös szerelmi vágy. A vak és éhes koldus nem azt játssza, amit gondol. Ő egy pengőt szeretne kapni. Keringője egy csókért esdekel. És milyen jól játszik!

Borzalmas, lehetetlen művészet. Útszéli elhullott rokkantak az életöröm lendületes indulóit játsszák. Tüzes csárdásra zendítenek rá a sánták és a vakok dalolják virágos rétek szépségeit... Odalent az udvarban hegedül valaki.

Mi köze neki nótájához, melyet oly rábeszélő heveséssel játszik? Mint valami rongyos, éhes lovászgyerek az arany-nyal és ékkövel cifrázott szerszámú paripát a nagyúr elé, úgy hozza aláztatlan kedélyem elé a ficánkoló, tüzes dallamot: vitesd magad uram, nem enyém.

Hiszen az se kellemes, ha gyönyörű, régi brüsszeli csipkék láttán ama sápadt leányokra kell gondolnunk, akiknek szemévilágát az a szépség oltotta ki. De ama sápadt leányokat nem látjuk. Kínosabb volna már, ha éhségtől tá-molygó pincér tálalna nekünk kaviárt. De az se maga kínálja magát ilyen szolgálatra, hanem rendelt munkát végez. Am ez a koldus muzsikájával csak észrevételné szeretné magát. Megszólít engem... és nem a maga szenvedéséről szól hegedűjével, hanem az én gyönyöreimről. Az ő keringői őt nem említik. Azok kecses és bájos szivdobogásokról szólnak. Hiszen a gyomor korgása másképp hangzik és a tehetősebb járókelőket meg nem állítaná előtte.

És milyen szépen, milyen édesen játszik. Mint széttaposott szőlőből az édes must, úgy csordul a vak koldus ujjai alól a melódia. Valóban az élet széttaposottja ő. De az az édesség, mely vonója nyomán csordul, nem az ő szívé-

nek tartalma. Ellenkezőleg. Arra való, hogy elrejtse, eltakarja annak fekete keserűségét. Mivelhogy az kellemetlen és elriaszthatná az amúgy is siető járókelőket.

Odalent az udvarban hegedül valaki és iparkodik, nagyon iparkodik, hogy édes melódiáival elfeledtesse velünk az élet nyomorúságait: hogy elfeledtesse saját magát. Mit tesz a boldogtalan? Eltereli gondolataimat önmagáról, vakságáról, éhségéről! Mámoros keringőkkel tarka és illatos fátyolt szó, hogy eltakarja saját nyomorúságát.

Pedig nem úgy adja nekem muzsikáját mint holmi csipkét vagy kaviárt, nem mint tőle idegen objektumot, melynek ő nem részese. Az a rongyos, vak koldus — és ez a borzalmas és lehetetlen — érzéssel játszik. Előérzi nekem az én örömeimet, melyeket ő nem ismer és — főképpen — melyek őt nem ismerik.

Odalent az udvarban valaki hegedül.

KEDVENCEIM

Írta: SZÉP ERNŐ

Bálvány Bandi

Dramai hős. Vigjátékot is játszik, de ezt megveti. Három esztendeje lesz, hogy felhozták vidéki városból, ott állítólag a kofának is tartozott tökmagér. Pesten rögtön befutott. Ma már ott tart, reszket a direktora, hogy Bálvány Bandi otthagyja, a legelőkelőbb szerzők is tegeződnek vele. Isten őrizze, hogy Bálvány Bandi ne vállalja a szerepet. Remekül él, már egy kis hasat is szerzett. Fényes legénylakása van; azt regélik, a modern kerevetbe, mely ágy is egyszemélyben, zenélőórát építettett be... Szép magas fiú; füle kissé húszos és valamivel több helyet foglal el, mint illenék; lábszárat is láttam már egyenesebbet, mint a Bálvány Bandié, de mit bánják a nők, nem is látják, ha már úgy felkaptak valakit, ahogy Bálvány Bandit felkapták. Az öltözékéből reggel egész kosárra való, fel se bontott szerelmeslevelet kell kisöpörni. Egy színinövénny könnyezve vallotta be nekem, egyszer már ő is megmérgezte magát Bálvány Bandiér, reménytelenségéből kifolyólag: különben pedig belépett szegényke abba a szövetségbe, mely a Bálvány Banditől elutasított szüzekből alakult. Tizenkét tagot számlál a szövetség, csupa színinövénny: minden délután másik tag lakásán ülnek össze, ülnek, barátságot isznak és bögnek.

Jó színész ez a Bálvány Bandi, nagyon jó színész, dehogyan is tagadná azt valaki. No és a hangja, a hangja! Az a dörgő és olvadó szépséges férfihang: színarany az, amit árnyék fut el, az remegtetett kisbögőszó, avagy a hegedű gé-húrja, mikor Hubermann húzza át rajta a vonót, de éppen csak hogy érintse azt a húr.

Olyan melegség, édesség bujkál ebben a hangban, olyan, mintha tokajit kortyol az ember. Megtettem nem egyszer, mikor ott ültem a színházba, lebényítam a szemem, ha Bálvány Bandi beszélt; nem figyeltem a szöveget, csak a hangot hallgattam, a mag-netikus hangot, akárcsak koncerten volnék. Biztos ez a hang bolondította belé Bálvány Bandiba Pestet.

Persze, tudja Bálvány Bandi, hogy ő nagy és dicső, hogy egyetlenegy ő, mint az Isten. A járdán úgy köszön vissza, szalutál. De csak a mutatóujjal. Ha így gyalog van a városban, ami nagy ritkaság, fejét jól felhúzza, elnéz a járókelők fölött, messzire, de semmit se lát, mert szórakozott; képe valami aléltaságot árul el, fel-feldúrja ferdén az alsó ajkát közönyében, kényességében, fenségének érzetében. Felkapja rá a fejét a szegény táskás altiszt is, aki sose volt színházban és nem tudja ki megy itt, mert úgy van agyusztálva Bálvány Bandi, hogy odacsalsa a tekintetét: télen fényes bőrkabát van rajta; krémszínű teveszőr felöltő ősszel tavasszal, nyáron meg vörös antilopecipője van és olyan csokor a nyakán, amelynek színével, dessinjével Bálvány Bandi csudára eltalálta azt az árnyalatot, amit a polgári urak nem mernék maguknak megengedni.

Ezen a nyáron kiszállott Bálvány Bandi a Margitszigetre, fáradal-mait és bágyadalmaikat elphientetni. Ott fészkelte ő is a kis nyári dependance-ban, félnapokat elhevert kint a kapu mellett a fekvőszékben.

Hőfőhérről flanell nadrág, zakó, fehér selyeming, kihajtott nyakkal, még az

öve is fehér lakk, csak a zokni zöld, rózsaszín csikos. A nadrágja mindig felhúzódik fektében. Két karja a nyaka alatt és néz, néz feszesen az égbe Bálvány Bandi, talán a csillagokat reklamálja. A combján fekszik az e heti Színházi Szósz, abban beszélgetés, amit a Színházi Szósz kiküldöttje folytatott Bálvány Bandival a divatos kutyákról, a nők tepszi-frizurájáról, meg a francia filmről, meg a szimultánista festészetről. (Persze, annak a tizenhétéves gyereknek kellett a Bálvány Bandi véleményeit ki-agyalni.) Ha nő közeledik, Bálvány Bandi emeli a lábát, a gyönyörű zokni érdekében, azután pedig idegesen kapja fel a fejét a nőre, pillanatra csak, mintha legyet akarna az orráról elijeszteni. Finom kis zenei köhintést ad és aztán tovább fixirozza azt a boldogságos kék mennyboltot.

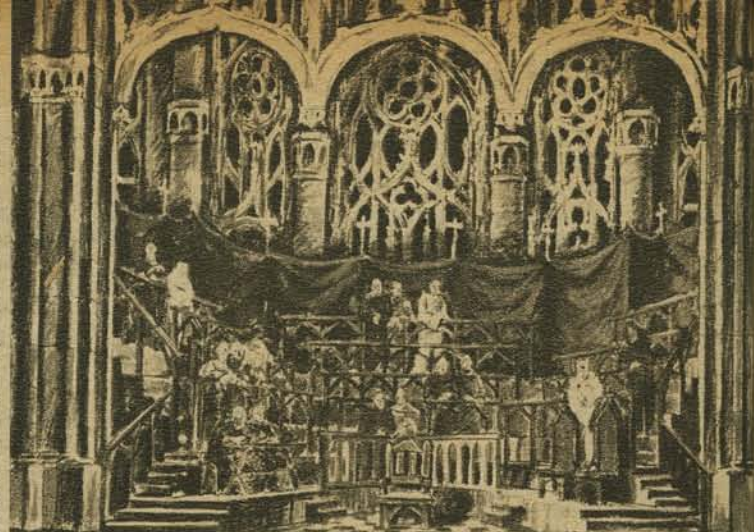
Hallom, a hallban néha, ha véletlenül megállott ott Bálvány Bandi, hogy odaszól a portásnak, lágyított basszussal: nincs levelem? Vagy: nem kerestek? Jól jár az órájuk? Nem lesz ma vihar, barátom? Ilyenkor behúnyt szemmel megesküszöm, hogy nő lépett ki a liftből, vagy jött be a kapun.

Egyszer enyelgő formán megmond-tam Bálvány Bandinak, hogy hal-lod-e, Bandi, ez a csuda basszus a színház tulajdona, nem von szabad privát célokra használnod.

Nevetett egy taktust Bálvány Bandi, nem éppen szívából. Egy perc, annyi se és elfelejti: semmi a világon meg nem tántoríthatja a Bálvány Bandi iránt való határtalan imádatában.

A »Szent Johanna« két diszlete

Varga Mátyás rajzai

SZENT JOHANNA

SHAW SZINMŰVE A NEMZETI SZINHÁZBAN

A mű

Szép, kényes, nagy mondanivaló. — az elődök megbuktak...

Schillert a *hősnő* ragadta meg, a *Jungfrau* romantikus, önképzőkori képzettsétségei: fegyverraj, tarka középkori ruhák, máglya, dagadó vitorlakkal úszó verssorok, — az ötfelvonásos történelmi dráma. Voltaitret saját alkata tévesztette meg: a *Pucelle*, ez a kegyeletsértő, tiszteletlen eposz remek alkalom, hogy kiöltsesse nyelvét s mint egy szemtelen, vigyorgó utcagyerek, a hitnek és a történelemnek utána kiálthasson néhány illetlen szót, — alkalom, alig több... Anatole France komoly történelmi tanulmányt írt a Szűzről. A kételyt testesítette két kötet: »Jeannet mesékből ismerték. Bármerre járt, a legendák repültek előtte«.

Shaw — akár France, vagy Voltaire — sohasem vetette meg a szabadszájúság és a kétely alkalmait; gondoljunk az ő Caesarjára, Napoleonjára, Nagy Katalinjára. Kevesebb tisztelettel és kegyetlenebbül alig csúfolódott valaki a század első évtizedeiben. Még Jeanne drámájában is megvillan egy-két orv mondat. De ezt a drámát mégsem a meghökkenésért és a dialektikai remeklésekért írta. Ebben a darabjában megismerjük Shawt, a *hibót*.

A nőkben mindig hitt.

Milyen ártatlan, bátor gyerekszemmel ábrázolta lady Cicelyt a Brasbound kapitányban. Milyen szépfényű sugárzásba állította Candidát. A kis utcarongy a Pygmalionban szemtelen és

érintetlen. És ahogyan meg-megsimogatja Cleopatrát, ki a szent, fehér egyiptomi macskákól származik, — ez a mozdulat szeretet és gyönyörködés.

Jeanneban is hisz. *Superior being*, magasabbrendű lény, — írja róla a drámát bevezető *Preface*-ban. Sorsában és tetteiben hiszi a küldetést és a csodát. Amit itt ábrázolni akart: megragadó igazság és föltnélküli tisztaság. Nem leplez le semmit: szárnyas alakot választott és szárnyalni akar vele. A *nagyság* drámaírója. Emberi nagyságé, igazi nagyságé.

De Jeanne még kevés, — érte még nem született volna meg a dráma. »Eszményi életrajzírójának meg kell ragadnia a középkort« — vallja Shaw. A kort, amelyet négyszázötven évi feledés és félreértés után végre alapjáig ástunk. Milyen más ez a kor, mint sokáig hittük. »Shakespeare történelmi drámáiban nyoma sincs a középkori levegőnek« — vagdalozik a frissen megrészegült szerző. Valóban — Shaw ismeri a kort. A Caesar és Cleopatrában még az anakronizmusra esküdött, itt — az *atmoszférára*. Arra a valóságra, amely csak egyszer volt és megismételhetetlen. Mennyivel igazabb s bonyolultabb tizenötödik század az övé, mint Schilleré, — a jelmez alatt mennyire eleven *itt* a dauphin udvara és milyen meggyőző a dauphin, akire erőszakos érsekek, kancellárjai és katonái egyszerre hülyeséget, tunyaságot és ugyanakkor óvatos ravaszságot kényszerítenek. Huizinga, a kitűnő történetíró, aki hármas tanulmányban foglalkozott

»Bernard Shaw szentjével«, minduntalan fanyalogni szeretne, de végül is bevallja: Jeanne alakja is hiteles, az udvari kép meg színgazdag és mozgalmas, egyszerre színpad és történelem. De Shawnak csupa szerencsés és nagy történelmi pillanata van: a sátorjelenet az angol táborban *holbeini* kép, három felejthetetlen portré-tanulmány; és amikor a koronázás után Jeanne egyedül marad a kiürült, félhomályos rheimsi székesegyházban, amikor először érinti meg a félelem és a földi társatlanság, milyen *dantei* körülötte a csend!

De még a megidézt és alapjáig ástott középkor sem az igazi drámai mondanivaló. »Az ilyen pusztá történelmi érdeklődésre nem pazarolnék öt percet sem« — mondja Shaw. Az olcsó melodramai lehetőség: egy ártatlan lányt sötét és ostoba emberek megegetnek, — nem érdekli. Nem krónikás ő. S nem kívánja megírni a gonoszság és az ostobaság véres komédiáját sem.

Hol van hát az örvény, amely Jeanne történetében Shaw előtt megnyílt?

Most már megmondhatjuk, — a szorongató dráma éppen az a felfedezés (s ezzel a felfedezéssel válik Shaw színműve a huszadik századi drámaírodalom egyik fénylő remekévé), hogy a dom-rémy-i parasztlányt nem gonosz és romlott, de keménységükben is *tiszta szándékú* bírák ítélik a borzalmas tűzhálálra. Igazság ütközik meg itt igazsággal. Bírakat ismerünk meg, akiknek el kell ítélniük Jeannet, mert az ő szavukban azok az intézmények — egy-

Gobbi Hilda: Johanna, Major Tamás: a beauvais-i püspök, Balázs Samu: a seimsi érsek és Bihari József: Stogumber káplán

(Várkonyi-stúdió felvételei)

ház, feudalizmus, angol nacionalizmus — itélkeznek, amelyeket ez a megszállott, magabbrendű, tiszta lány alapjaiban támadott meg. Ki volt a Szűz? A mély hit, az egyszerűség, a testet öltött francia érzés. De ez a hit istent és nem az egyházat kereste. Ez az egyszerűség nem főúrához, de egyenesen királyához fordult. Ez az ébredő francia hazafiság azt hirdette: a francia föld a franciáké és Anglia az angoloké. Természetes tehát, hogy Jeanne halálos ellenségévé tette a kor három legerősebb hatalmasságát, — akik a Szűzet elítélték: csak jó papok, jó főurak és jó angolok lehettek.

Shaw drámája fullasztó közlés a végső dolgokról: az igazságról, amely alkalmazásában maga a lángoló igazságtalanság, — az életéről, amely elbíri a csodát, de nem viseli el a valóságot — és szánakozó vallomás az emberről, aki kibékíthetetlenül és kiszabadíthatatlanul vergődik az emberi intézményekben.

Aki ezt a Jeanne d'Arc drámát írta: a részvét nagy költője.

Shaw színművét Hevesi Sándor fordította. Nemes, tiszta munka.

Illés Endre

Az előadás

Valljuk be, valamennyien azzal az előítélettel indultunk a Nemzeti Színház Szent Johanna előadására, hogy *itt valami nem lesz rendjén*. *Gobbi, mint Szent Johanna* — morfondírozunk magunkban. *Ezt nehéz lesz elképzelni*. Nehéz volt elképzelni, hogy ez a végtelenül okos színész, aki érzelmi kitéréseiben is mindig a dolgok élő világosságát kereste és mutatta, meggyőződve és meggyőzően ölti majd magára az orleansi szűz keresztrel ékesített mellvértjét. Az előadás részben, sőt nagyrésztben legyőzte az előítéletet.

Van valami ebben a lányban — mondja a marcona katona. *Van valami ebben a lányban*, — adja tovább a kapitány. *Van valami ebben a lányban* — harsogja végül egész Franciaország és követi — akár a halálba is. *Gobbi* Hildában is *van valami*. Valami belső tűz, mely az első jelenetek hűvössége után valóban lángalobban, betölti a királyi tróntermet s az Orleans alatti csatateret, de az emberek lelkét nem tudja teljesen betölteni. *En nem mennék utána* — suttogja mögöttém valaki a nézőtérén, amikor Johanna a színpadon rohamra indul. És ez eldönti a csatát. A sereg fellelkesül, de megtorpan a cél előtt. Mi hiányzik? A hit. Az a hit, mely kikergeti az angolokat Franciaországból, az a hit, mely megfordítja — ha kell — a szelet. De Johanna nemcsak hisz — lázad, kételkedik. *És hisz — valami másban is*. És ezeken a pontokon teljesen meggyőző Gobbi Hilda alakítása. Pajtáskodó csibészséggel és eléggé nem méltányolható egyszerűséggel tereti meg az arc-i parasztlányt, aki makacsul lázad a feudális konvenciók világa ellen, kételkedik a hamis fényekben ragyogó hivatalos *harcos egyházban*. Az inkvizíció bírái előtt állva pedig teljes és fényes lánggal lobog fel benne a másik hit. Hit az emberek természetes szabadságvágyában, a jog útvesztőiben eltévedt

igazságban és az élet szépségeiben. Művészete ebben a jelenetben érte el talán csúcspontját: Megrázó volt, sőt könnyekig megható — anélkül hogy szentimentális lett volna. Ezt nem lesz könnyű utána csinálni.

Várkonyi Zoltán szerepe, ez a dékadens, hisztérikus figura, Franciaország trónjának várományosa, egyike a legnehezebb színészi feladatoknak. A groteszk túlzásoknak épp olyan tág lehetősége van itt, mint az elszűrítő egyszerűségnek. Rengeteg ész fér el ugyanis a Dauphin kissé agyalágyult fejében, rengeteg erőszakos elszántság gyáva és félszeg jellemében. Várkonyi, a beteg nyűszító skizofrén tüneteit épp oly tökéletesen ábrázolja, mint a rokkant lényben megbújó ravaszságot, az exaltált hiúságot és gonosz erőszakosságot. Különös dicséret illeti önmérsékletét: nem akart felelmetes bolond lenni, nem a karzatra akart hatni. Az író szolgálta, aki így, — talán csakis így — képzelte el ezt a rendkívül érdekes alakot, ahogyan Várkonyi megformálta. Major Tamás önmagában nagyszerű alakítására ezt már nem mondhatjuk el. G. B. Shaw nyilván nem így képzelte püspökét. Cauchon névre keresztelte, ami — mi tagadás — disznót jelent; megértőnek, de egyben álszentnek, kenetteljesnek és vérmes természetűnek alkotta. Major Tamás alakításával szobrot alkotott. A Dogmában s a Krisztusban tántoríthatatlanul hívó püspök szobrát. Cauchon azonban nemcsak külsejében, jellemében is — hű maradt kissé nevéhez... Hozzá kell még tennünk, hogy az utójáték nyavalygósan töredelmes bánkodásában már az igazi, shawi figurát ismertük fel Majorban.

Beregi Oszkárt tüntető tapssal fogadta a közönség, amikor — sok év után — ismét a Nemzeti színpadára lépett. A nagy művész azonban, úgy látszik, a régi Nemzeti Színház hagyományait követi játéktílusában. Warwick hercege bizony meglehetősen modoros és felületes volt. Hiányzott belőle az angol arisztokrata fölényesen okos hűvössége. Modoros, inkább pesti bankárokról emlékeztető *nonchalance*-al igyekezett ezt pótolni. Bihari József korlátolt, dühös angol papja tökéletes alakítás. Básti Lajost másodszor látjuk 10 éven belül Dunois, *A fattyú* szerepében. Ez a rokonszenves színész igazi művésszé érett a nehéz évek alatt. Erőtlen, sohasem tulzó, értelmesen beszél a színpadon.

Mielőtt a *jók* voltak még szakaszához ér-nénk, el kell mondanunk, hogy Balázs Samú kenetteljes püspöke kellően méltóságteljes és kellemetlen volt, Baló Elemér pedig a főinkvizitor szerepében épp olyan száraz és komor, mint kell. Talán egy kicsit kérlelhetlenebb, félelmetesebb benyomást kellene ébresztenie, de lehet, hogy szerepe ezt nem követeli meg és csak azért hiányoljuk, mert inkvizitort enélkül nem tudunk elképzelni. Rajecz Lajos erőszakos, Maktáry, Ungvári, Patáky valamennyi kitanó epizódalakítás. És a régi frázis: a rendezés akkor jó, ha nem veszik észre. Azt hiszem, az előadás általános felfogásában helyes, tempója feszültséget tart, nem vesz el a darabból — és nem igyekszik hozzáadni.

Molnár Miklós

Beregi Oszkár

Várkonyi Zoltán

Básti Lajos
(Kálmán Béla felvétele)

Lajos

Bodnár Jenő

Dávid Miklós

stúdió felvé

Díszlet, maszk, kosztüm

Biztos, a jó darab nem a kiállítás tökéletességének köszönheti sikerét. De ha hiba van a kiállítás körül, elronthatja az ember szájaizét; mintha egy kitűnően elkészített ételt elsóztak volna...

Ez volt az érzésünk a »Szent Johanna« előadásán. Pedig a színház nem spórolt pénzt és fáradságot. Nem itt a hiba. Sokkal kevesebb eszközzel is lehetett volna jól csinálni — több ízléssel és jobb összmunkával: ha kosztüm-tervező és díszlettervező összedolgoznak.

Vegyük sorra a részleteket.

Az első szín díszlete, az óriási asztal végében reggeliző vezérrel az egyszerűséggel megoldott középkori terem, jól indítja el a darabot. S milyen szép a nagy, gobelinszerű függöny a következő jelenetben! Csak az a baj, hogy a függöny vöröses tónusaiban elmerül az érsek lila ruhájával, Kékszakáll herceg vöröses selymeivel és a kancellár bordó bársonyköpenyével. Ha ugyanez a függöny szürkészöld színben lett volna tartva, mennyivel előbb lett volna a kép, lila vörös ruhákkal az előtérben.

Ugyanez a baj a trónterem világoskék liliomos drapériáival: beleolvadnak a színes ruhák s nyugtalan az egész összkép. Ez a díszlet különben sivár, ötlettelen. Pedig itt lendül neki a darab ezt a díszlettel is érzékeltetni kellett volna.

Az egyszerű törtpiros drapéria Beregi, Major, Bihari jelenetében viszont jól koncentrálna a figyelmet a beszélgetésre. Milyen egyszerű tiszta kép és a nagy függönyre vetődő árnyékok, milyen természetes, keresetlen effektust adnak!

A vezéri domb díszleténél több színhatást, több világítási hatást lehetett volna megengedni.

A székesegyház díszlete iskolás. Kevesebb lett volna: csak egyetlen szép szobor, egy oszlop, vagy egy feszület és egy színes ablakon beszűrődő fénysáv... Aki ezt a reimsi díszletet festette, nem érezte még a gótikus katedrális lelkét.

A tárgyalóterem képe is zavaros. Jók az egymás között elhelyezkedő padsorok, de egyszerűbb, tömörebb formákkal kellett volna megépíteni s jobban kiemelni az inkvizíciós tanács emelvényét. Ennek a teremnek borzalmat kell lehelnie, ridegséget, síró szívtelenséget. Fekete, szürke színekkel, szinte grafikusnak kellett volna megoldani a képet, melyben csak a hóhérok vörös csuklyája virít.

Károly hálószobája ugyancsak szétdaraboló részletességgel van megoldva. Nincs abban a díszletben semmi kísérletes, nagyvonalú. (És mit keres Károly ágyán a világoskék selyem modern pehelypaplan?)

Szerencsére a maszkok még a díszletek ellenére is hatnak. Major főpapjának rideg, aszkétikus egyszerűségében is szinte háthorizontáló alakja, egy egyszerű színészi produkció és a egyszerű maszk együtthatása. Ugyanezt látjuk Biharinál, aki oly megrázóvá tette Stogumber káplán figuráját s Balónál a félelmesen sápadt, kiaszott lelkű és testű inkvizitorénál. Várkonyi ruhái is lehelik a degenerált, gyáva időtlenséget. De Gobbi Hilda maszkja bizony nem tudja elhárítani a természetes észjárású parasztleányból lett megszólított szentet. A kosztümtervezőnek nemcsak megrajzolni kell a ruhát, de segíteni annak viselésénél is. A vitézi ruha esetén. Túl pici a váll, ezáltal nagy a fej és esetlen az alak. S az óriási sisak! (Erre nem is merek hasonlatot keresni). Kómikussá teszi Szent Johannát. Itt egy kis szabói trükkkel, egy kevés tömeggel, ügyesen alkalmazott köpönyeggel sokat lehetett volna lendíteni...

Egy fiatal színésznőt, aki olyan gyakran játszott öregasszonyokat, groteszk figurákat, a ruhatervezőnek is segíteni kellett volna az egyszerű nyílt, tiszta lélek harmónikus külső ábrázolásában.

Markos Erzsébet

Somlyó György és Devecseri Gábor
(Várkonyi-studio)

HOGYAN SZÜLETIK A KÖLTEMÉNY?

Sokszor rejtelmes okok indítják útjára, néha azonban csak az, hogy két költő, aki már hosszú idő óta nélkülözte az írást és Vörösmarty szavával élve »írvágy«-at érez, együttesen elhatározza: közös tárgyú verssel költői versenybe fog.

Ezt tette Balatonlellén 1943 nyarán Devecseri Gábor és Somlyó György. Tikkadt délből a Balaton partján indult a verseny. A nyugodt víztükörre hirtelen lecsapó sirály röpte adott jelt az indulásra. »Szonett legyen; ezekről a percekről adjon hírt« és a »sirálnak nem szabad belőle kimaradnia« — hangzott a feltétel.

Itt közöljük a két költeményt.

LELLEI EMLÉK

A víz tetején az a kis ezüst hal,
mely a sirály gyomrába most kerül
s inkább csak sejlik, mint villan, belül
a nemlét alagútján, mint ezüst dal,
halkulva szól. S közben magasra nyargal:
föl a madárral — és a mélybe dül:
le a gyomrába. Menthetetlenül
forog a földdel és rohan a nappal.
És oszlik az idővel. Morzsolódik.
S a létezésben mozdulatlan áll.
És születik agyamban. Forgolódik
a színek és szavak közt. A halál
megsokszorozza, míg sötétbe rejti.
Szívem az álmétkodást is felejtí.

Devecseri Gábor

DÉL

Dél, fennen ragyogó és mélyben tükröző!
Most izzó tengelyed körül liheg a nagy nyár;
víz és ég megpihen e magos pillanatnál,
a mozdulatlanság arany álmát szövő.

Most a betelt világ örök és tünde kör.
Most nincs törés, fonák vetület, ferde forma,
most minden, mielőtt új homályba hajolna,
az árny-nélküli fény teljében tündököl.

Ó elült mozgalom, megállt pere: örök
ábránd!
te multról-nem-tudó, jövőt-nem-készítő...
Utólszor lengve még felesillantja a látványt

reszkető buborék, a pattanó idő.
— Most csapj le, a mulás dült egeit hasítva,
vakító fény, sirály, sorsunk nagyárnya titka!

Somlyó György

Várkonyi Zoltán

Baló Elemér

Gobbi Hilda
(Markos Erzsébet rajza)

EGÉRFOGÓ AZ ÚJ SZÍNHÁZ BEMUTATÓJA

Minden ellenkező híresztelés ellenére: nem szívesen vágjuk le a bemutatott darabokat. Nagyon jól tudjuk, hogy napjainkban színházat igazgatni nem tartozik a legkönnyebb és leg-hálásabb feladatok közé, még azt is megértjük, ha a színházgató a maga vagy mások szomorú tapasztalataitól megriadva inkább a közönség, mint a művészet felé pislog. De egyre gyakoribb jelenség, hogy az úgynevezett könnyű szórakozást ígérő darabok csak a könnyűt hangsúlyozzák, a szórakozással adósok maradnak. Tipikus példája ennek ez az Egérfogó, melybe épp ezért aligha fog valaki besétálni, már pedig megetté a fene azt az üzleti vállalkozást, amelyből még az üzlet is hiányzik.

Nem tudjuk, kit okoljunk a Rózsá-utcai műintézet legújabb színházi tévedéséért: a Floyd Hulton nevű titokzatos szerzőt vagy Heltai Jenőt, a darab nagy betűkkel hirdetett adaptálóját, esetleg a színház szerencsétlen kezű dramaturgját, aki választásával ezúttal is alaposan melléfogott. Ez az Egérfogó nem más, mint az összes elcsépett vígjátéki ötletek harmadrendű találkozóhelye. Az egész produkció vörösfonálként húzódik végig az unalom, a darabnak amolyan „humorban nem ismer tréfát” jellege van, a figurák mind régi ismerőseink: van itten léha, de csupabájt gróf, filozófáló betörő, szélhámos amerikai nagynéni, hülye báró és természetesen tűzről pattant hug, akit a betörő nagybácsi már csak azért is a legelőkelőbb svájci intézetekben neveltetett. Tessék ezeket betenni egy elhagyott villába és kellő összerázás után megkapjuk a közönségnek készített Egérfogót, melyben a csálék szerepét néhány jobb sorsra érdemes színészünk játssza.

Remek színészgárda talán segítene valamit a boldogtalan darabon, sajnos, ilyesminek az Új Színházban nyoma sincs. Egyedül Tapolczai Gyula az, aki bőséges egyéni humorával helyenként vígjátéki hangulatot teremt. Rajta kívül Misogának vannak még szerencsés pillanatai, Titkos Ilona azonban partravetett halként vergődik a számára idegen komikai szerepkörben. Nagyajtay György összes színészi képességei kimerülnek szerencsés külsejében, bár itt is elrontja, ami elrontható: állandó torz mosolya, úgyis mint bonviváni kellem, idegesítőleg hat. Gervay Marica és Kamilli Judit képességeiket sokszorosan meghaladó feladatra vállalkoztak. Ezzel természetesen nem a feladat nagyságára céloznak.

A darabban előforduló zeneszámokat Szűcs János szerezte, aki egyik napilapjaink intim közleménye szerint azonos a tábla népfőügyészével. Ugyancsak e napilap színházi beszámolójában közli, hogy a közönség körében a főügyész számos kartársra lelkesen ünnepelte a szereplőket.

Nekünk is ez volt a benyomásunk.

Darvas Szilárd

Átépitik a Madách Színházat

A Közmunkák Tanácsa s a Színművészeti Akadémia között hosszasan húzódó tárgyalások a Madách Színház átépítésére vonatkozóan befejeződtek s megkezdődtek a színház újjáépítési, illetőleg átépítési munkálatai. Hont Ferencnek, a Színművészeti Akadémia igazgatójának elgondolásai alapján teljesen átépítik a színház padot, mert az eredetileg mozgókép-színház cöljaira épült helyiség nem felel meg a korszerű színjátszás követelményeinek. Bár a kisbefogadóképességű színház színházát mintegy két méterrel előbbre hozzák, a nézőtér ezáltal nem kisebbedik, sőt Hont Ferenc tervei szerint a nézőtéri főtér helyek száma növekedni fog. A munkálatok előreláthatólag egy hónapot vesznek igénybe.

A Pódium MŰSORÁRÓL

Ezúttal mint „közönség” ültem a Pódium nézőterén, csak másnap tudtam meg, hogy beszámolóit kell írnom a „Mi kis kormányunk”-ról. Ekkor már olvastam egy-két kritikát s nem tudok egy véleményen lenni azzal a megállapítással, mely a Pódium műsorának bátor-ságát dicséri.

Dicsérni való sok van ebben a valóban mulat-ságos, nevetető műsorban, de én éppen a politikai kabaré legelőkelőbb kardját: a bátorságot hiányoltam. A minden nagyképűségtől mentes, rokonszenvesen szerény konferenciánél, Kellér Dezsőnél és az előadott jeleneteknél is az volt az érzésem, mintha valamely indokolatlan félelem okozta öncenzúra csorbítaná szavaik élességét. Ha ezt a bátortalanságot némely kritikák szigorúságának félreértése okozná, ezt én, mint „kritikus” s mint szellemes szatírára vágyó néző egyaránt sajnálom.

Lám, néhaivaló Hacsek és Sajó is mennyire megrádtak! Kellér Dezső bátorító társaságában magyarázzák a színpadon, hogy ők dehogyis reakciók! Hiszen őket már a nyilasok is üldözték... Ugye, nem ismeretlen ez a védekezés? S nem is stílustalan az ütdözt, pesti „bemondások” elsőszámú terjesztőinek szájából? Ugyan, kedves Hacsek és Sajó, ki a fene vádolta magukat azzal valaha is, hogy politikai reakciók, vagy nyilasok? A tényleges vád: a humor és izléstörő kizsákolások, a ügye szóviccek, a rossz értelemben vett „pestiesség” vádjá ellen kellene védekezniök, ha ez ellen lehetne — Hacsek és Sajó-i multjukkal... A két figura „megtestesítői”-nek, a kitűnő Komlósnak és Herczegnek viszont semmi ellen: őket senki sem azonosította e két kávéházi tökféllel.

Ismétlem, a műsor legnagyobb hibája a tévova bátortalanság, mert a kabaré másik értékmét, a nevetetés feladatát szerzők és színészek nagyrésze megvalósítja. Mint ilyen, a legsikerültebb Görög László és Kellér Dezső bohózata a „csendes otthonról” és Kellér Dezső napilap-szatírája. Igen ötletes Kálmán Jenő és Nagy Lajos villámtréfája is. A szokványos blattett csak Kiss Manyi kedvessége menti meg, a szintén szokványos „komoly” jelenetet: egy hazugul és bután szentimentális utcalány-romantikát senki és semmi. A kitűnő Fellegi Teri is jobban tetszett ráadásaként énekel humoros, pikáns számával, mint a két „komoly” sanzonnal. A komoly szót idézőjellel kell ten-nem, mert most is bizonyossá lett, hogy komoly alatt rendszerint giccses értenek a kabaré-műsorok szerzői és összeállítói. Hogy ez más-ként is lehet, azt nagy versmondónk, Ascher Oszkár bizonyítja, aki ezúttal nem kísérletezik, hanem szaval és prózát mond — mint mindig — utólrhetetlenül s egy rokonszenves, mérték-tartó partnert is talál: Kutas Ilonát.

S végül szólnunk kell egy régi s vérbeli kabarészínészről: Komlós Vilmosról, akinek nemcsak tehetségében, de abban is igen nagy öröme van a nézőnek, hogy mennyire szereti a mesterségét, mennyire szeret játszani ez a nagyon emberi és családapaian meleg humorú, kitűnő komédiás!

Nos: ezúttal nem vitatkozom a polgári kabaré hagyományaihoz ragaszkodó Pódium-mal. Bár most is szólhatnak arról, hogy e „hagyomány tiszteltek” nem a Nagy Endre-i szellemű polgári kabaré tradíciójához ragaszkodik. Ennek ellenkezőjéről ezúttal sem győ-zött meg. De megnevettetett. Ezt pedig igazán nem szégyellem bevallani.

Zelk Zoltán

Az első és második „DOLLÁRPAPA”

Két-három évtized többlet árthat egy könnyű kis vígjáték frissességének, mint száz esztendő. Témája, humora ilyenkor már nincs elég közel, de még nincs is elég távol a nézőtől. Azzal a meggyőződéssel mentem tehát a „Dollárpapa” próbájára, hogy megporosodva látom viszont a darabot. Atmoszférájára, egyes mozzanataira emlékeztem csupán, szövegét, cselekményét elfelejtettem, jöllehet közel százszor játszottuk annak idején a Magyar Színházban.

Lehet, hogy a Víg-színház is számol az avatagság veszélyével, mert a darab szereplőit nem a mai idők, hanem a tizes évek divatja szerint öltözteti. (De az is lehet, hogy egyszerűen csak számol és az új ruhák készítésének szörnyű terhet veti el ilyen módon.) Az ötlet mindenesetre jó: a darab mulat-ságos színt nyer általa. De kiállíthatnák a mai kor divatja szerint is, mert a felújítás időpontja rendkívül időszerű. Ma Budapestén hovatovább mindenki dollárban gondolkodik már. Az agyak ennél fogva fölöttébb fogéko-nyak lesznek a „Dollárpapa” témája iránt. Jól megértük a varázst, melyet egy hatalmas dollárvagyón reménye fakaszt a szívekben és a kőtyagos vágyat is, mely a bankók után kergeti a szentmártoni előkelő és kevésbé előkelő polgárokat.

Ezenfelül is van még valami a darabban, ami a szembeötlő porosodástól megóvjá. Az: hogy alakjai — típusok. Időálló jelleg-zetességekkel. A „Dollárpapa” — minden vidámsága mellett — voltaképpen keserű szatíra. Szerzője ismeri és könyörtelenül megmutatja az emberi gyarlóságokat.

A Magyar Színház előadása megmaradt a vígjáték keretei között, a Víg-színházé a szatirikus bohózat felé hajlik. Ezt már a szerep-osztás is elárulja. Törzs Jenő szerepét Feleki Kamill, Fényes Annuskáét Kiss Manyi játssza.

A próbát nézem, de látom és halloom a hajdani szereplőket is. A legvilágosabban azokat, akik, sajnos, meghaltak már. Az izes és vaskos humorú Forrai Rózsát, a magas, vékony, megindító finom Réthey Lajost, a kövér, ferdeszajú Gyárfás Dezsőt. Nagy volt a megütközés, amikor Beöthy László az orfeum brettlijéről kuplénekeket hozott át a Magyar színházba fontos és jelentékeny prózaszerepre. Se a kitűnőszemű igazgatót teljes mértékben igazolta Gyárfás komoly művészi sikere. Mértéktartással, izléses szí-nészi eszközökkel, meleg szívvel és ellen-állhatatlan humorral keltette a kutyaszorítóban vergődő amerikai nagybácsit, a dollárpapát. Szerepét Mihályi Ernő játssza most. A pró-bán, melyet megnéztem, egyetlen szót sem beszélt. Rekedt volt. Jelezte a járásait, játé-kait és Apáthy, a rendező, mondta helyette a szöveget. Folyékonyan, sebes bohózzati tempóban. Tökéletes szereptudással helyet-tesítette a hiányzó Szepes Liát (aki az én szerepemet örökölte), Pálóczyt, Zátonyt és másokat is. A tömeges kését a Margithíd okozta. Lezárták és a kompon csak hosszas sorbanállás után tudtak Pestre jutni a darab Budán lakó szereplői.

Gábor Andor nincs jelen a próbakon. A Magyar Színházban résztvevő csaknem vala-mennyin. Akkor érdekelte még a színház. A bemutató és a felújítás között súlyos és gázós eseményekkel teli évtizedek peregtek le és Gábor a színházról az eseményekhez pártolt. Földalta kabaré- s drámaírói karrier-jét, mely sikerrel, népszerűséggel indult és dúsan jövedelmezett.

Vajon mikor érünk meg ismét olyan derűs korszakot, mely Gábor Andort visszacsá-bítja a mulattató műfajhoz?

Péchy Blanka

DÉNES GYÖRGY

Dénes György ötvenszer játszotta el Balázs Béla uramájának főszerepét. Wernigerode SS százados éles profiljára nagyon soká fog emlékezni minden színházbarát. Dénes György színészi pályafutásának, a kritika egybehangzó véleménye alapján, ez az alakítás volt legnagyobb eddigi művészi sikere. Egy pompás művészegyeniség ezzel a nappal érkezett föl a színészi emberieremítő művészet legnagyobb, legiökéletesebb magasságába. Most már gatlás nélkül kimondták a legridegebb kritikusok is, hogy Dénes György nagy színész. Ezért érdekes mindaz, amit mesterségének titkairól mond.

Szemben ülök vele. Nem szól. Vár, hogy kérdezzem. De mielőtt feltenném az első kérdést, figyelmesen felvázolom magamban arcélét, fejének tartását, finom, hosszúujjú kezének egy-egy mozdulatát. És ahogy nézem, úgy tűnik, mintha már nem egy embert látnék. Szinte érzékelem, ahogy fölébe kerül önmagának. Önálló életet élő színeket látok most az előttem ülő színész arcán. Többé nem Dénes Gyuri... Max... Adám... Mosca... Carlos Pinto...

A vízió eltűnik.

Dénes György felel az első kérdésre: Miért maradt ő Dénes Gyuri?

— Talán azért, mert egész fiatalon, hogy úgy mondjam még »Gyuri koromban« kerültem a színházhoz. Megszokták, hogy így szólítsanak és hogy később is rajtam maradt ez a bizalmas megszólítás, ennek talán még egy magyarázata van: a szerepeim. Mindig az úgynevezett »jófiú«-t játszottam. Ha szükség volt jószívű, vidám, mindig tip-top uri fiúra, legtöbbször rám esett a választás. Így lett belőlem »A« Gyuri... A kívül belül jól vasalt, mindenki kedvence. Ez egyben maga után vonta azt is, hogy hosszú ideig majdnem kivétel nélkül vígjátéki szerepeket osztottak ki rám.

— Pedig bizonyára szeretett volna komolyabb drámai szerepet is játszani, hiszen a legtöbb vígjátékszínésznek éppen a drámai feladatok megoldása az örök »Ingres«-hegedűje.

— Ó... én nagyon szeretem a vígjátékot. Hiszen megnevetetni legalább is olyan nehéz feladat, mint drámát játszani. Természetesen mindig csak finom, diszkrét eszközökkel. Ez nem jelenti azt, hogy a drámai szerepkör nem vonzott volna. Hiszen egy színész szereti megmutatni, hogy a színjátás egész skáláján uralkodik.

— A »Boszorkánytánc«-ban ezt hiánytalanul be is bizonyította. Érdekelne, ha elmondaná, hogy miben látja jelentőségét annak a német figurának, amit Balázs darabjában alakít. És talán beszéljen arról is, hogy mivel magyarázza azt a sikert, amit ezzel az alakításával — vitathatatlanul — élete egyik legnagyobb sikerének könyvelhet el.

— Ennek a német figurának jelentőségét abban látom, hogy nem brutális bölény, nem csak egy véres farkas, ahogy ma leegyszerűsítik a fasizmus problémáját. Azt a fasizmust, amely soha nem lehetett volna ilyen hatalmassá, ha csak brutalizmus lett volna, — ha nem lett volna a német finánckapitalizmusnak egyben nagyszabású világiachódító terve is. Nem! Balázs Béla ebben a figurában a legmagasabb szellemi fokon, tehát

éppen ezért a legveszedelmesebb formájában mutatja be a németet, vagyis ekösorban az ész-lényt, az ész-lény hideg, számító tervszerűségét. »Mi úgy viselünk háborút, ahogy az árúkat adjuk el.« ...Szuronyokon ugyan nem lehet ülni, de sírokon annál kényelmesebben.« ...Ebben a megvilágításban vetíti elénk a figurát és ezzel érzékelteti legjobban, hogy mennyivel veszedelmesebb egy ilyen »ész-bandita« a szenvedéllyel élő banditánál.

— És hogy mi magyarázza meg éppen ennek a szerepnek sikerét, arra röviden válaszolok. A sikereleve benne volt a szerepben. Ilyen szerep a színész kezében igen hálás anyag, hiszen meg akar felelni a hozzá fűzött várakozásnak. Sajnos azonban, ezek a feladatok magánszínháznál működő színészek részére eléggé ritkák. Legtöbb a kommersz darab, a sablónos szöveg. De talán most alkalom lesz ismét valami igazán szép, vérbő szerephez jutni. Major Tamástól ígéretem van

Dénes György

(Várkonyi Stúdió)

erre. Ennek többek közt azért is örülnek, mert akkor nagy színpadon is együtt lehetnek Pethes Sándorral, régi barátommal és munkatársammal, mivel annak idején megalapítottuk a Dénes-Pethes-duót. Mulatságos volt, hogy magunk voltunk a színházigazgatók, mi magunk adtuk önmagunknak a szerepeket, sőt még a zenét is magunk komponáltuk. Színészi pályám legszebb emlékei közé tartoznak ezek a közös fellépések.

— Mondjon valamit egy szerep felépítéséről. Mi a módszere? Mit vár a rendezőtől és mi az, amit önmagából merít?

— Kimondott módszerről talán nem beszélhetek. Mint jellemző színész, azt hiszem, komponáló színész vagyok. Igen. Megkomponálom, felépítem, részletezem, emberi figurává gyúrom minden szerepemet, még a papírosizú figuráknál is erre törekszem. Úgy és olyan akarom bemutatni minden egyes szerepem alakját, amilyenek azt a való életben elképzelem. Gyengeségeit, jó és rossz tulajdonságait egyaránt hozom. Tulajdonképpen ez az, amit önmagamból merítek. Amit a rendezőtől várok az, hogy ha mondjuk egy figurát rosszul indítok, a rendező

korrigálja ki, vezessen a helyes megítélés útjára. Azonkívül szükség van arra is, hogy valaki a nézőtérrel figyeljen, irányítson, ha valami sok, vagy valami keves. Hiszen onmagát senkisé nem tudja kontrollálni.

— Beszéljünk egy kicsit a színész alkotó vágyáról. Úgy érzem, magának vannak álmái.

— A színész, amikor színésszé lesz, tulajdonképpen nem tudja, mit akar. Vannak álmái, az bizonyos... sőt, azt hiszem, minden induló színész álmvilágának első stációja, színésznél: Romeo, színésznőnél: Julia. Vagyis a klasszikusok. Az élet azonban nem ezt hozza. Az álom-élet és a való világ utjai nagyon elhajlanak. Azonkívül máról holnapra senki sem lehet színész. Végig kell járni az utat. El kell fogadni az apró szerepeket — ezek az inasévek. Aztán lesz belőlünk segéd és csak nagyon sokára leszünk mesterré. A színészpályán nincs ugrás. Nincs csoda. Csak lassú, fokozatos, biztos fejlődés. Sok a lépcső, ami felvezet a tökéletes csúcsra. Aki át akarja ugrani ezeket a lépcsőfokokat, arról nem hiszem el, hogy céltudatosság vezérli az útját.

— Ezek a célok?... Szeretne valamilyen stílust...

Közbevág:

— Csak jó színházat szeretek!

— Elérkezettünk a sokat vitatott kérdéshez: irodalom és színház!

— Szerintem a legjobb irodalom, ha nem »színház«, akkor nem színpadra való. A legnagyobb drámaírók, egyúttal a leghatásosabb színműírók is voltak. Száz százalékgig ismerték a színpad minden apró fogását. Ha kellett, trükkökkel is dolgoztak. Ahogy nincs muzsikás, aki ne valami instrumentumra komponálna, úgy színdarabot is csak színpadra lehet írni.

— A közeljövő programja?

— Még nem alakult ki. Meghívtak az Új Színház művészi vezetésére, de bármily megtisztelő is volt ez a meghívás, nem vállalhattam. Nem láttam lehetőségét annak, hogy olyan komoly és szép dolgokat produkálhassak, amelyek indokolták tennem ilyen művészi feladat vállalását. Pedig csábított a dolog, mert nagyon szeretek fiatalokkal dolgozni.

— Irodalom?

— Nemsokára új kiadásban jelenik meg »Árnyak« című utolsó könyvem. Hét öreg színészről szól, a legfiatalabb 64, a legidősebb 78 éves. Új regényen is dolgozom, ennek címe: »Nagymező-utca«.

— Még egy szót, a mai válságos gazdasági helyzetről.

Összinte felháborodással üt az asztalra:

— Csak az az átkozott pénz ne lenne! És ha már van... akkor legyen!... De nálam...

Perczel Miklós

Váry György és Szabó Ferenc a »Bosorkánytánc«-ban

(Várkonyi-stúdió)

BESZÉLGETÉS MEZEY MÁRIÁVAL

Másfél évvel vagy két évvel ezelőtt Ibsen-szerepben láttam utoljára színpadon Mezey Mária. A Rosmersholm Rebekáját játszotta. Művészi pályafutásának nemcsak azért volt fontos állomása ez a szerep, mert utána hosszú hallgatás, problémákat tisztázó magányosság és csönd következett, hanem azért is, mert ezekre a véletlen okozta magányosságban később önmagával megvitatott problémákra ez az első Ibsen-szerep figyelmeztette legerősebben Mezey Mária. Sikereiben gazdag művészi pályáján Mezey Mária már kipróbálta az elbűvölő csillogás démoni hatalmát. Valami fojtott melabú, valami gordonkahangon megszólaló, érzéki pártos mindig egyénivé színezte alakításait. A szerepek, miket játszott, lényének mondan és démoni tartalmait emelték ki. Ezt a játékot is vállalta. Sőt, érdekes kalandként, mint dísz is bemutatkozott a közönségnek. Az Ibsen-szerep aztán egyszerre rádöbbsenhetett valamire. A játék erkölcsi komolyságára. Ez a szerep tanítalta meg arra, hogy nemcsak »beleszádulni« lehet a játékba, hanem kemény és tiszta öntudattal is fel lehet tárni a lélek mélységeit.

Azóta két év telt el.

Most itt ül előttem Mezey Mária. A múltjáról beszélgetünk.

— Ugy megutáltam azt a vörös nőt, aki voltam! — mondja. — Miért nem lehet festék nélkül is színész az ember? A színészet nem szerepjátszás, hanem sorsforma. Az örök keresés életformája. A színész mindig keres valamit. Önmagát. S akkor boldog, ha egy-egy szerep mélyén olyasmit talál, ami nemcsak a szerepnek, hanem saját lényének is a titka. Én mindig az olyan szerepet szerettem, ami egy váratlan pillanatban, úgy éreztem, rimelni kezd valamivel, ami a szívemben van... A szerep arra jó, hogy az ember meg-

találjon önmagában valamit, ami lényeges, de csak a szerep fordítja felé az ember arcát. Minden igazi szerep újra felfedez magam előtt. Azt hiszem, ez a színészet igazi és gyógyíthatatlan szenvedélye.

— Hát miért nem szereti akkor »azt a vörös nőt« is, akit megbántott az előbb, s aki bizonyára szintén benne van magában?

— Mert harcolok is magammal. S a szerep ennek az önmagam ellen vívott harcnak is fegyvere. Emberileg és művésziileg is csak akkor ér valamit ha az tud lenni: fegyver. A művészet örök küzdelem önmagunkkal.

— Most az »Egy pohár víz« főszerepében fog újra színpadra lépni. Milyen harc fegyvere például ez a szerep?

— Ez a szerep egy — gyönyörű emlék. És gyönyörű játék. A játék is hozzátarto-

Mezey Mária

(Markos Erzsébet rajza)

zik az élet egészéhez. Vannak játékok, miket mindig boldogan vesz elő az ember.

— Milyen harcokra és milyen játékokra készül az új Mezey Mária?

— Boldog volnék, ha eljátszhatnám Claudel »Angyali üdvözet«-ének Violáját. Ugy érzem, sok mindent tudnék ebben a szerepben közölni magamból, abból a nagy és tiszta élményből, amit a hosszú magányosságból, a hegyek közül hoztam magammal.

— Mit hozott a hegyek közül?

— Hitet hoztam. Isten-hitet. De erről talán ne beszéljünk. Hat hónapig fekvtem betegen. S mindig egyedül. Valami nagy, nagy varázslat csodája teljesedett be rajtam.

— S most boldogabb, mint azelőtt volt?

— Tisztább vagyok. És szebb vagyok. Legalább is így jobban tetszem magamnak...

(Rozgonyi-fotó)

— Milyen szerepekben fogjuk látni?

— Most, 30-án, az »Egy pohár víz«-et újítja fel a Belvárosi Színház. Utána két szerep eljátszására szerződtem a Vigaszínházhoz. Talán Maugham »Színház«-át újítja fel a Vigaszínház. Utána újra Bárdos Artúrál játszom. Az »Antonius és Kleopatra«-ban, vagy Molnár »Testőr«-ében. Both Bélával is megállapodtunk. Az ő színházában Giraudoux Elektráját fogom eljátszani.

— Gyönyörű program!

— Igen. Egy keveset »drukkolok« is. Most az »Egy pohár víz«-reprize előtt is drukkolok. Ugy drukkolok, mint egy kezdő. De ez nálam mindig így van.

— De hiszen ez a szép! Ez a legszebb! Ez garancia arra, hogy az élmény forró anyagából születik meg a játék, a szerep! Az a szép a színész mesterségében, ha minden szerep előtt tud »drukkolni«, égni, vergődni. Aki »drukkolni« tud, az a szívvel játszik... (szp.)

A Fényező faliú

MIT JÁTSZANAK A MOSZKVAI SZÍNHÁZAK?

A forradalom huszonnyolcadik évfordulóját nagy ünnepek keretében ülik meg Moszkvában. November 7-én tizenöt új színdarabot mutatnak be a szovjet főváros színházai. A darabok legtöbbször a nagy védelmi háborúból meríti eseményét, de sok foglalkozik az orosz nép multjával is.

Szakmai körökben eseménynek tartják Alexej Tolsztoznak, a szovjetirodalom nagy halottjának *»Nehéz évek«* című színdarabját, amely a *»Rettentetes Iván«*-ról szóló drámai ciklus második része. Olga Bergoltz és Makagonenko darabja, a *»Leningrádban éltek«*, a város körülvétele idejét idézi fel. Szimonov *»A gesztenyefa alatt«* címen írta meg a

szláv népek közös harcát a fasizmus ellen. M. Alliger drámája, *»Az igazság története«*, egy legendás emlékü iskoláslánnyól, Zoja Kozmodemjanskájáról szól, aki partizánként harcolt a németek ellen s akit a fasiszták kivégeztek.

A moszkvai színházi élet eleveenségét mutatja, hogy a jelenleg ott tartózkodó Priestley-től kezdve Shakespeare, Gorkij, Osztrovszkij, Lope de Vega, Wilde és Pinero nevét hirdetik a plakátok a nálunk kevésbé ismert, fiatal szovjetírókon kívül. Az opera újdonságai közt találjuk Prokofjev balettjét, a *»Cinderellát«* és Paljasvili georgiai zeneszerző *»Abeszálem és Eteri«* című dalművét.

NEM ART

— Miért klarinétot taníttatja a fiát?

— Kellems hangja van. Gondoltam, nem árt, ha saját maga is tudja kíséni az énekét.

A VENDÉGLÁTÓIPARI MUNKÁSOK ÜGYESSÉGI VERSENYE

A Belyáros utcán zajlott le a vendéglátóipari munkások ügyességi versenye, amely Fejes István győzelmével végződött.

A cél előtt majdnem kiesik a győztes

Kiss Sándor szakszervezeti elnök átadja a díjakat a két első helyezettnek

Móricz Zsigmond *»Boszorkány«* című darabja a Magyar Színházban kerül bemutatásra.

A Munkás Kultúrászövetség munkáscsínpadra írt egyfelvonásos színdarabpályázatának eredményeit a napokban hozta nyilvánosságra.

Az első három díjat Hollós-Korvin Lajos: *»Csutka Julka«*, Garra Anna: *»Hohammunka«*, Mándy Éva: *»Tolvárdanda«* c. egyfelvonásosai nyerték.

Az új osztrák zene világkapcsolatainak ápolására megújított formában tovább folytatja működését az *»Internationale Gesellschaft für neue Musik«*, a bécsi modernnek 1922-ben alakult társasága. Céljuk — programjuk tanúsága szerint — az osztrák zeneélet újjászervezése szabad, nemzetközi alapon. A most induló évadban nyolc hangversenyből álló bérleti sorozatot hirdetnek, nemzetközi hírnépszerű művészek részvételével. A társaság elnöke Anton Webern, a nagynevű zeneszerző, alelnökei Hans Erich Apostel és Friedrich Wildgans, a költő Wildgans fia. Munkájukban tevékenyen osztozik Alfred Schlee, az Universal Edition Budapestén jól ismert, fanatikusán náciigényű igazgatója, aki máris lekötött néhány új magyar zeneművet kiadásra.

NÉGY FIATAL MAGYAR ZENESZERZŐ

A Zeneművészek Szabad Szakszervezetének legutóbbi házi hangversenyén négy fiatal zeneszerző: Ács (Anhalt) István, Járdányi Pál, Sugár Rezső és Székely Endre műveit hallottuk. A nagyon tehetséges Járdányi Pál kétzongorára írt szonátája a klasszikus formák és az új magyar zenei törekvések szerencsés párosításával szerzőjének a legszebb alkotói jövőt jósolja.

Járdányi minden ütemének megvan az érzelmi »aranyfedezete« és mind formai, mind technikai szempontból nemes ízlése és szilárd alapokon nyugvó tudása már most — szerzőnk alig 25 éves — képessé teszik időtálló kompozíciók alkotására. Ács István nőikarra írt szép motettáját hallgatva, igazat adtunk azoknak, akik őt méltónak ítélték az ösztöndíj elnyerésére. Sajnos, ha utólag meg is kapná, nem sok öröme telne benne...

Székely Endre nevét a mozgalmi emberek jól ismerik. Több indulója vált népszerűvé és általában, mint egyik igen tehetséges dal-komponistánkat tartjuk számon. A most elhangzott kórusában bebizonyította, hogy az a capella művészet mesteriségét is jól érti és a szöveg hangulati tartalmát világos, dallamos muzsikában tudja kifejezésre juttatni.

Sugár Rezső rendkívül finom ízléssel megáldott muzsikás. Három rövid tételből álló vonós triója izzig-vérig magyar muzsika. Szeretnénk a többi műveivel is megismerkedni.

Dicséret illeti Gát Józsefet, a Zenetanárok Kórusának kiváló karnagyát, aki gondos munkájával nagy szolgálatot tesz az új magyar kóruskultúrának. A többi előadóművészek: Szécsi Magda (hegedű), a kitűnő Lukács Pál (bárda), Dénes Vera (cselló) és a Járdányi-szonáta két zongoraművésznője: N. Frider Kató és V. Inzelt Kató hálánkat és elismerésünket vívták ki önzetlen, szép művészi munkájukért.

Szervánszky Endre.

Jan Kiepuráné Eggerth Mártától
levél érkezett New-Yorkból

Egy visegrádi utcai otthonból elindult a nagyvilágba 15 évvel ezeott egy kislány... Hűséges tana volt édesanyja és tudasa... és azóta a kislány tuneményes művésziker csoportjára jutott. Bámulatremítő energiával dolgozott, képezte magát, Éneket, rendezett, sőt még partitúrákat is írt. Tudásával bannatba ejtette környezetét, jótékonyaságról pedig legendákat meséltek. Ragaszkodott ahhoz, hogy lehetőleg minden idegennyelvű filmjében egy magyar dalt is énekeljen.

1939 július 15-én volt itt utoljára Jan Kiepuráné Eggerth Márta, a magyar-szarmazasu világghírű színésznő. Latogatása családi jellegű volt és csak megnitt barátait értesítette itt éréről.

— Nem is tudod milyen boldog vagyok, — mondotta akkor Eggerth Márta. — Capriban, majd Semmeringen pihentünk Jan-nal, olyan közel voltam Pesthez, úgy vágytam haza, hogy ideugrottam egy napra. Hat évig voltam távol Budapest-től, nem akartam addig hazajönni, míg minden álmom be nem teljesedik. — Búcsúzóul kedvesen sügta: — Tévesen mondtam az előbb, hogy minden vágyam teljesült, egy... a legbóbb... remélem par hónap múlva... A hosszú óceáni hajótt, azonban tönkretette Eggerth Márta reményét. A kis baby nem született meg...

Eggerth Márta nem válthatta be ígérteit, — nem tudott hazajönni. Egyre-másra jöttek a vészes hírek: Jan Kiepuráné a lengyel szabadságharcban hősi halált halt. Eggerth Márta Milánóban búdosik. És még sok kőza, légből kapott kőhoimány terjedt e rojta.

Aggódva kábelezünk, írtunk mindenfelé, ahová csak lehetett... Végre a napokban egy amerikai tiszt hosszú levelet hozott Jan Kiepurától és Eggerth Mártától. Megtudtuk, hogy Jan Kiepuráné és Eggerth Márta boldogan élnek Newyorkban, ahol hat év óta tartózkodnak. 1944 május 27-én pedig megszületett a kis Kiepuráné János, Newyorkban két év óta megszakítás nélkül játssza a Kiepuráné-házaspár a *»Víg özvegy«* két főszerepét. Közben Márta édesanyja, hűséges kísérlője, a legtehetségesebb színházi mama is férjhezment.

A levél tele van féltő aggódással hazánk sorsa iránt, mindenki számára sok meleg üdvözléttel és azzal a jó hírrel, hogy amint lehetséges, repülnek haza...
Gamasiné Halmi Sári

Kalandságja

Eggerth Mártától

tt New-Yorkból

...stthonból elindult a
...vva eze-ott egy kis-
...arsa volt édesanyja és
...a a kisleány tunemé-
...uspontjára jutott. Bá-
...riával dolgozott, ké-
...l. rendezett, sőt még
...adásával amúltatba ej-
...jölékonyaságáról pedig
...lagaszkodott ahhoz,
...minden idegennyelvű
...yar dalt is enekéljen.
...volt itt utoljára Jan
...Márta, a magyarszar-
...színesző. Latogatása
...és csak megnitt bará-
...tjából.

...milyen boldog vagyok,
...Eggerth Márta. — Cap-
...rington pihentünk Jan-
...voltam Pesthez, úgy
...gy ideugrottam egy
...oltam távol Budapest-
...addig hazajönni, míg
...nem teljesedik. — Bü-
...gta: — Tévesen mond-
...minden vágyam telje-
...dött... remélem pár
...hosszú óceáni hajóút,
...Eggerth Márta romá-
...nem született meg...
...em várhatta be igé-
...hazajönni. Egyre-másra
...k: Jan Kiepusa a len-
...ban hősi halált halt.
...lánóban bújdosik. És
...ból kapott koholmány

...tünk, írtunk minden-
...hetett... Végre a na-
...tai tiszt hosszú levelet
...lételt és Eggerth Mártá-
...gy Jan Kiepusa és Eg-
...zan élnek Newyorkban
...rtózkodnak. 1944 május
...letett a kis Kiepusa
...két év óta megszaki-
...a Kiepusa-házaspár a
...főszerepét. Közben
...úséges kísérelése, a leg-
...zi mama is férjhez-

...föltő aggodással ha-
...mindenki számára sok
...és azzal a jó hírről
...ges, repülnek haza...
...Gámasiné Halmi Sári

A Munkás Kultúrászövetség programja

Nemzeti kultúránk szempontjából nagy-
...jelentőségű lázas munka folyik a Munkás
...Kultúrászövetség Andrássy-úti székházá-
...ban. A hivatott vezetők irányítása mellett
...működő kultúreszövetség nem egyszer hívta
...már fel magára eredményes munkájával
...a nagyközönség figyelmét. A kultúrászöve-
...tség a közeljövőben hivatásos színjátszó
...társulattal, szép és művészi programmal
...lép a nyilvánosság elé.

A társulat művészi vezetője: Szegő Ist-
...ván, főrendező: Várady György, rendezők:
...Földes Péter és Gál Péter, dramaturgok:
...Kertész László és Vándori Györgyi. Az
...adminisztratív titkári teendők ellátására
...Bárkányi Dezső, a Nagyvárad Munkás
...Athenaeum volt rendezőjét kérték fel. A
...társulat tagjai előreláthatóan: Róbert Má-
...ria, Illosvay Katalin, Szigeti Jenő, Rutkai
...Éva, Orbók Endre, Adám Éva, Poór Irén,
...Rajna Mária, Szakács Miklós, Baló Ele-
...mér, Horváth Ferenc, Mádi Szabó Gábor,
...Bakács Gábor, Sugár Alice, Kenedy Ka-
...talin, Győri Matild, Földes Gábor, Kállai
...Ferenc, Móra Edit, Rákosi Piroška, Sző-
...nyi Kató

A tagok kollektív pontrendszer szerint
...részesülnek a bevételből. A társulat heti
...két előadásán törzsszínházában, a további
...napokon pedig gyárszínházpadokon, pártser-
...vezetekben és fővárosi színházakban ját-
...szik. Így lehetővé teszi a dolgozó munkás-
...tömegeknek, hogy azoknak is rendszeres,
...nívós szórakozásban legyen részük, akik
...anyagi helyzetük a kedvezőtlen közke-
...dési viszonyok miatt eddig ehhez nem ju-
...tottak hozzá.

Műsortervük, amelyben a klasszikus vig-
...játéktól a modern bohózatig minden fel-
...lelhető a amelyben elsővonalbeli művésze-
...ket is szeretnének felléptetni, a következő:
...Shaw: »Pygmalion« és »Az ördög cimbo-
...rája«. Klabund: »Krétakőre«, »X. Y. Z.«
...S. Maugham: »Esz«, »Szent láng«, »Dor-
...tofevszki: »Bűn és bűnhődés«, »Török Sán-
...dor: »Április«, »Aischylos: »Leláncolt
...Prometheus«. Sardou: »Tosca«. Lét-az:
...»Mackó«. Karinthy: »Holnap reggeli«,
...Aristophanes: »Madarak«, »Felhők«,
...O'Neil: »Amerikai Elektra«. Shakespeare:
...»Lear király«, »Tévedések vigjátéka«, »Mo-
...lière: »Don Juan«, »Mysanthropes«, »Kép-
...zelt beteg«. Capek: »R. U. R.« Shaw Pyg-
...malionjának próbái már folynak a követ-
...kező szereplőkkel: Acs Rózsi, Bozók Ist-
...ván, Martha Marika, Simányi Tibor, Fa-
...radó Rózsi, Gáli György.

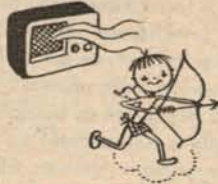
Örömmel üdvözljük a Munkás Kultúr-
...szövetség munkáját, amely hivatva lesz
...biztosítani a munkástömegek általános
...kultúrásínvonalának emelését.

Szép Ernő befejezte új színdarab-
...ját. Címe: »Jépaftások«. Műfaja:
...vigjáték.

Dénes György játssza a »Huszárvé-
...nékít« című új magyar film egyik
...főszerepét.

Korády Katalin játssza a címszerepet a
...Fővárosi Operettszínház »Sybill« feljátásán,
...amelyen a Nagyhercegnő szerepét Honthy
...Hanna alakítja. Petrov szerepére Rákosi Tibort,
...a Nagyhercegre Sárdy Jánost szemelte ki
...a színház igazgatósága.

»Szereltem és halál« címen a rádióban Devecseri
...Gábor tartott előadást Mozart Don Juan-járól.
...Az előadás a tragikus hős alakját elemezte és
...kiegészítette E. T. A. Hofmann vonzó, de egy-
...oldalú Don Juan-képét. Báthy Anna, Kálmán
...Oszkár, Székely Mihály és Virágos Mihály közre-
...működése tette még szebbé az érdekes műsor-
...számot.

FILMHÍREK

FILMBEMUTATÓ A REND-
...ŐRTISZTIKARNAK. A Mafirt
...csütörtökön délelőtt 10 órakor
...vendégül látja a budapesti
...rendőrség tisztikarát a Royal
...Apollóban. Bemutatásra kerül-
...nek a magyar háborús főbű-
...nösök hazahozataláról készült
...riportfilmek, a »hatalom átvé-
...telének« évfordulójára készült
...Mafirt-krónika, a legújabb
...híradók és dokumentumfilmek.
...Az előadás előtt Benjámin
...rendőrfőkapitányhelyettes és
...Pásztor Béla tart bevezetőt

KILENC ÚJ OROSZ FILM
...BUDAPESTEN. A napokban
...érkezett meg Budapestre a leg-
...újabb orosz filmek sorozata.
...Ezek közül a legkiemélke-
...dőbb a Halhatatlan ördögök
...című mesefilm, továbbá Gor-
...kij gyermekkora, a Gorkij-
...trilógia első része. A további
...filmek: Scalo, a »repülő,
...Várj ram, Magas jutalom, A
...mérnök hibája, Suvorov, a
...Vörös Hadsereg hadvezére,
...Volt egyszer egy kislány, Ez
...történt a Don-medencében.

A BUDAPESTI KALAND
...FILMEN. Köröndy Ferenc-
...nek, a Londonban élő magyar
...írónak híres regényét, a Bu-

dapesti kaland-ot megfilmesíti
...a Haladás. Főszerepeit Mezey
...Mária, Ajtay Andor és Rá-
...day Imre játsszák. Rendező-
...nek és zeneszerzőnek két,
...ugyancsak külföldön élő ma-
...gyart, Vajda Lászlót és Ab-
...rahám Pált szeretnék haza-
...hozatni.

KARÁDY KATALIN FILM-
...JEIT, közvetlenül elhurcolása
...után, betiltották a nyilasok.
...Ugyanerre a sorsra jutott az
...akkor alig pár napja bemuta-
...tott Machita is. Most egyszer-
...re három mozi újítja fel.

ŐRI FIÚ NADRAG NÉL-
...KÜL. Akos Miklósnak, a ki-
...tűnő írónak és a politikai
...rendőrség egyik vezetőjének
...ezt a vidám regényét Ambrus
...Mátyás viszi filmre. Tol-
...nay Klárral, Gábor Miklós-
...sal, Maly Geróval és Aranyos-
...sy Irénnel a főszerepekben.

CSAPAJEVNEK, a Szovjet-
...unió elsőszámú partizánhőse-
...nek a híre bejárta már a vi-
...lágot. A róla készült nagy-
...szabású filmet az Uránia film-
...színház tűzi műsorára.

— Hová siet azzal a Rembrandttal?
— Itt a cím. Kapok érte egy kiló zsírt.

A MAGYAR „PIQUE DAME”

Próbaközi beszélgetés Basilides Máriával

Az Operaházban a „Pique-Dame” rendelkezési próbái folynak a nagy színpadon. *Oláh Gusztáv* ül a rendezői asztal mellett. Azaz, hogy többet áll, mint ül. Fájos lábával állandóan mozog a színpadon. Irányítja a tömegjeleneteket, előjátékokat a szereplőknek, mialatt *Komor Vilmos*, a karmester, dirigálja a zongorával kísért próbát.

A résztvevő énekművészek közt van *Basilides Mária*. Ő lesz a november 10-én bemutatásra kerülő *Csajkovszki*-operának címszereplője. Őreg grófnét játszik, akire ráragadt a Pique-Dame gúnynév, mert kalandos fiatalkorában, mikor Párisban, XV. Lajos udvarában, mint „moszkovita Vénuszt” ünnepelték, nagy kártyás volt. Erről éneklük a mű első felvonásában az opera egyik híres és hatásos számát, a *kártya-balladát*. A balladában elmondott történet egy-úttal misztikus drámai magva a szövegkönyvnek, melyet *Puskin* remek novellája alapján a zeneköltő fivére, *Csajkovszki Modeszt* írt.

A próba szünetében beszélgetésre kérem Basilides Máriát. Oly régi barátság fűz hozzá, hogy nem kell ragaszkodnunk az interjú szokásos formáihoz. Félszavakból értjük egymást. Tudom az észjárását: nem szeret, nem szokott fölöslegesen beszélni. De amit mond, annak magva van és sava-borsa. Mély és tartalmas lényének egyik nagy vonzóereje a szelíd, bölcs humor, az emberi és művészi komolyságot bearanyozó lelki derű. Pedig a mindnyájunkat ért sorscsapásokból neki bőséges adag jutott. Mikor ezt emlitem, kötelességéből fel se pillantva, csöndesen ennyit mond:

— Hogy élek, hogy a férjemmel, fiammal és leányommal együtt el nem pusztultunk december végén és január elején, igazán csoda. Az óvóhely, ahol meghúzódtunk, németek és nyilasok harcfészke volt. Nem egyszer hajszálon függött az életünk. Meg is sebesültünk, de nem haltunk bele. Megvagyunk, élünk, ez a fő. A többitől, az anyagi kárról nem érdemes beszélni.

Tényleg nem beszél róla, pedig volna mit. Basilidesék lakása teljesen kiégett, ott pusztult minden, az utolsó fénykép és fogkeféig. Lángok martaléka lett a gazdag kottatár is, háromévtizedes művészi munka szellemi kincsébányája: rengeteg zongorakivonat, dalkiadvány és kézirat, beírt szövegekkel, tanulmányi bejegyzésekkel. Pótolhatatlan veszteség.

— Hogy tud így dolgozni? — kérdezem.

— Nehezen. Minden szereplésem előtt úgy kell összekérincselnem a szükséges hangjegyeket.

(Tudni kell ehhez, hogy a legnagyobb európai zeneműkiadók raktárai és műhelyei rommá lettek. Évek óta alig van utánpótlás. Igen sok fontos kotta egyáltalán nem kapható, vagy megfizethetetlenül drága.)

— Zongorám sem volt mostanáig — teszi hozzá. — Ha próbálni kellett valamit, a szomszédba jártam át. A napokban végre kaptam kölcsön egy jó hangszert. *Thomán Mária* volt szíves felszállani, hozassam el a zongoráját az ő romlakisukból.

— Milyen a szerepe?

— Nagyon érdekes, főként színészileg. A nagy multat, az ancien régime szellemét kép-

viselem. Idegfejtő drámai helyzetbe kerülök, mely átcsap a misztikumba. Nyílt színen halok meg, majd megjelenek mint kísértet. *Csajkovszki* zenéje nem olyan mély és nem annyira valóságos tapadó, mint például *Musszorgszkié*, de azért van benne erő és jellegzetesség. Érdekes, hogy nála is fölismerhető a realizmus szelleme, amely jellemző minden idők orosz művészetére. Szerepem nagy monológiájában például, amikor fiatal koromra emlékszem vissza, be van illesztve egy régi arietta, Grétry, rokokóbeli francia zeneköltő egyik operájának részlete, úgy, ahogy van, francia szöveggel. Igen nagy kedvvel készülök erre a bemutatásra, mely Operaházunk nagyszabású teljesítményének ígérkezik.

Basilides Mária

— Mire készül még mostanában?

— Számos hangversenyszereplésre kértek fel, alig van hét, hogy kétszer-háromszor ne kellene valahol fellépnem. A rádióban már megkezdtem egy tizenkét alkalomra tervezett sorozatot, a dalirodalom keresztmetszetét az óklasszikusoktól a legmaibb szerzőkig. Valószínűleg adok az évad folyamán néhány önálló dalestét is, egy Schubert-matinét mindenestre.

Megkísértem kivallatni Basilides Máriát művészetének mesterségbeli titkairól. Hogyan raktározza el magába, hogyan dolgozza fel lélekben, képzeletben műsorkészletének hihetlen mennyiségű, rendkívüli változatos zenei és költői anyagát? Hogyan vette birtokába a teljes antik, klasszikus és romantikus dalirodalmat és úgyszólván minden fontos oratórium alszólamait? Hogyan képes mindezen felül, a magyar és külföldi úttörő muzsika apostolaként, a legkényesebb, legnehezebb feladatokkal vállalni, a különféle műfajok és korhangulatok legfinomabb megkülönböztetésével? Hogyan csinálja azt, hogy nyilvános szerepléseken soha emlékeztető-támogató segítségre, hangjegyet vagy szöveg kézbeartására nem szorul?

— Magam sem értem néha, — feleli — hogy tudok ennyi mindent a fejemben tartani. Azt hiszem, megszokás és gyakorlat dolga. Meg aztán nagy úr a muzsáj. Úgy vagyok vele, hogy

csak az anyag tökéletes ismeretének és tudásának birtokában szabadulok meg belső gátlásaimtól. Enélkül nem hogy jól énekelni és meggyőző hatással előadni nem tudnék a nyilvánosság előtt, de még talán megmukkanni sem lennék képes. A szükség vitt rá, hogy mindent becsületesen megtanuljak.

— Milyen a munkamódszere?

— Szeretek ágyban fekvé tanulni. Olvasgatom a zongorakivonatokat, elképzelem, hogyan kell szólni a dalnak a maga belső természetével, a hangképek, a dallam- és ritmuselemek logikájának összefüggése szerint. Akarva, nem akarva beleélem magam a mű létrejöttének teremtő folyamatába, ahogyan a versszövegből a dal, a drámai helyzetből az ária megszületett. Egyidejűleg lerögzítem emlékezetemben a mű formai vázlatát és hangszerveimben az énekbéli megoldást. Nehéz pontosan szétválasztani, hogy ebben a gondolati munkában mi az ösztönösség, mi a tudatosság s hogy a kettőnek hol a határa...

Hát igen, ezek azok a bizonyos határkérdések. Amilyen érdekesek és izgatók, oly nehéz rájuk megfelelni. Értjük be azzal, hogy egy-egy résen át betekinthetünk az istenadta talentum alkotóműhelyébe. Basilides Mária művészete pedig valóban egyenértékű az alkotással. Ezt mindenki tudja, érzi, aki egy-egy Schubert-esztét vagy más alkalommal, amikor például az új magyar muzsika ígét hirdette, az ő csodálatos hangjának és páratlanul sugallatos egyéniségének hatása alá került.

Lányi Viktor

VÁNDOR

Írta: Szélpál Árpád

Mint a fáradt vándor, akinek szívében
Elkeveredett már az út a régi régen
Csak megy, viszi sorsát s úgy eltöved benne,
Mintha labirintus a nem a szívbe lenne.

Úgy vonszolom én is sorsomat, szívemet,
Úgy tévelygek benne, amíg be nem temet
Az édes nyugalom s elfűdve az utat,
Rám ejtik a fák is hűvös árnyékukat.

Árokparton fekszem, arcom égre vetve,
Röptében egy madár meg-megáll felettem,
Hangja fut mellette, bogár mázlik rajta,
Egy fiatal fűszál a fejét ráhajtja.

Nincsen más előtte, csak a magas égbolt,
Abból is csak annyi, amennyi belő volt
Temetve belőle s amennyit elértem,
Mikor az életet az élettel mértem.

Mert, hogy elérkeztem szemtől-szembe vele,
Most, hogy elvesztettem s vele vagyok tele,
Most, hogy megfizettem mit magamba
[származik]

Életért életet, halált a halálban,

Most már könnyű vagyok, akár repülhetnék,
Ha volna még hová, hogyha már nem lennék.
Egy azul örökre, aki egy és örök,
Akiben kezdődnek és zárulnak a körök.

Lezártam szívemet, nincsen már határa,
Így jön el, így figyel, így ismer magára,
Így málik el bennem és benne a harcra —
Megbékált mosolyát tükrözi az arcra.

A FIATAL SALJAPIN

Saljapin pályafutásának első szakasza: a balsikerek, visszaütések, szégyenteljes kudarcok csaknem szakadatlan sorozata. Az álmodószemű szőke óriás tizenhatéves korában a kazáni Szent Varlameplomban énekel — de nem sokáig. A karmester kidobja, mint hasznavehetetlent. A gyermekkórusból is eltanácsolják mélyülő hangszíne miatt — élete első szőlőjében kínosan felsül. *»Akkor lesz belőled énekes, barátocskám, mikor belőlem pápa«* — vigasztalja a kórusvezető. De Saljapin az elhivatottak eszelős makacsságával ragaszkodik az énekléshez. A kazáni suszterinas esténként tisztára mosdva, ott ólálkodik a színházi kiskapu előtt — sőt még a kulisszák mögé is besurran, hogy közelről megcsodálhassa bálványait: a színészeket. A rendező szeme megakad a pompásnövésű, vállas fiún. Kiküldi a színpadra. Egyszavas szerep Saljapin első színpadi kísérlete és ebbe az egy szóba is csúfosan belesül. — *»Mamlasz!«* — hajítja ki a tajtékzó rendező és amit még hozzáfűz, az nemigen bírja el a nyomdafestéket. Azt mindenesetre a lelkére köti, hogy többé ne merjen még mutatkozni sem a színház környékén. Most szünet következik. Saljapin vasúti írnok, majd városi hivatalnok, később zsákhordó és vontatómunkás. De az ének menthetetlenül megfertőzte. Megszökik az egyik vontatómunkással, akihez azonnal mélységesen vonzódik, mert új barátját is színpadi tervek hevitik. A tífiszi operaházban jelentkeznek próbaéneklésre. A meghallgatás eredménye: a jóbarátot leszerződötteti az igazgató. Őt reménytelennek tartja. Saljapin szörnyű szegyenében még a kórusba is bekönyörögné magát, de az igazgató oda sem találja alkalmasnak. A szerencés barát neve: *Gorkij*. Egy nap azután kinyílt az a csodálatos hang, mint valami természeti tűnemény. *Uszatov* énekmester, a moszkvai operaház egykori ünnepeit tenoristája figyel föl először a hatalmasfényű és mégis páratlanul lágy orgánusra. Foglalkozni kezd a fiatalemberrel, rávezeti a színezés, az előadás

titkára, megmagyarázza a szerepformálás rejtélyeit, megérteti vele a melódia magasabbrendű hivatását, felhívja figyelmét az orosz népzene nagy lángelméjére, *Musszorgszkya* és lelkére köti, hogy művészi pályafutásán teljes tehetségével és hitével szolgálja az orosz nép e zseniális fiát, — aki az akkori operalátogató és zenekarát honfitársai szemében lenézett, megvetett *»naturalista és dilettáns«*. A külföld muzikusaiért vakon lelkesedő orosz közönség ebben az időben bizony lenézte a *Boris Godunov* és *Hovanscsina* alkotóját. Saljapint első komoly szerződése a tífiszi színházhoz köti. Jelentéktelenebb szerepek után — a *Carmen Zuniga* hadnagya, a *Bajazzók Toniója* — *Mefisztó* alakításával *»ugrik ki«*. De hol van ez a *Mefisztó* még a későbbi, kiforrott Saljapin oöbberetes alakításától? Sikere így is feltűnő. Moszkvába szerződik és csakhamar a világhírű Mária-operaház tagja lesz. A esőkönys balsikerek itt is kísértik — egy esipkefinom Cimarosa-operában hatalmasat bukik — természetesen nem való neki a szerep, de a karmesterek és az igazgató egyöntetűen megállapítják, hogy van ugyan hangja, sőt szép hangja van, de nagyobb szerepekre, sajnos, nem használható. Ismét a *Zuniga* hadnagykok lélek és ambícióölk sorozata következik. Saljapin egyre rosszabbul érzi magát a cári operában, olyan rajta ez a sok tehetségtelen, hivatalnok-mesterember, mint a szűk ruha. Az első alkalmas pillanatban le is dobja magáról. Átszerződik a híres Mamontov-színházhoz. A dúsgazdag vasútépítő minden elképzelhető anyagi támogatást megad a fiatal énekesnek. Remek szeme azonnal *fel-fedezi benne a zsenit*, melynél különbet talán még nem ismert az énekeszínpad. Saljapin maga tervezi kosztümjeit, maszkjait, nem kell piros szattyánbőröszimát húznia az egyszerű orosz muzsik szerepében, mint a hamis és hazug cári operaházban — úgy ábrázolhatja az orosz parasztot, elesettségében, nyomorúságában, *ahogy azt gyermekkorai keserves éveiben maga előt láta: boeskorosan, rongyos kapeával. Si-*

A fiatal Saljapin

kere óriási. *Levitan* és *Szerov*, a két nagy-névű festőművész, rávezetik a maszk döntő jelentőségére. Saljapin az első énekes, aki *szerepenként változik a színpadon* és akit senkisé ismer fel színpadi maszkjai után a magánéletben. A *»disztemetó«*-ben, ahogy a cári operaházat nevezte, minden újítás szigorúan tilos volt. Az évszázados, elavult buta tradíciók között még ez a csodálatos zseni is *elsorvadt volna*, ha Mamontov idejekorán ki nem emeli a csillogó, de fojtó környezetből. A Mamontov-színházban énekl először azt a *Mefisztót*, mellyel örökre beírta nevét a színpadtörténelem aranykönyvébe: *Mefisztójával* a hideg gonoszság tökéletes szobrát mintázza meg, melyről nem kritikákat, de a dicsőhimnuszok kötetét írták össze öt világrész zeneesztétikusai — és itt hívta életre azt a *Boris Godunovot*, mellyel — nyugodtan mondhatjuk — az alkotó művész magaslatára emelkedett.

Lévai Endre

Saljapin három kimagasló szerepében

TANGÓHARMONIKA ÉS ZUG-MŰVÉSZET

A letűnt sötét idők egyik jellegzetes konjunkturalovagjának neve ütötte meg szememet a multifok valamelyik lapban. Először csak felületesen futottam át a hírt. De mikor figyelmesebben kezdtem olvasni a hírt, megdöbbenve láttam, hogy Erdélyi Mihályt nem a Népbíróság elé állítják, hanem izléses csomagolásban színházat nyújtanak át neki, nyomdafestékre méltatlan zokszó indult felfelé torkomon. De útközben megakadt. Mert a lapban épp egy hírdetést pillantottam meg, amelyben Marnitz Frigyes ünnepélyesen közli, hogy boltját újból megnyitotta.

Ez a két úr nagyon jó üzletet csinált a multban a művészettel. Marnitz Frigyes emelte ki a füstös kocsmák és negyedrangú szalonzenekarok homályából a szárad idején torzszülöttjét, ezt a hangszert nem is nevezhető korcs szörnyeteget, a zongorá könnyű és bűnösen meggondolatlan félrelépéséből származó neveletlen fattyút, a tangóharmonikát. Az ő büne, hogy ez a rangly pusztító dögvészként terjedt el Pesten és rekordidő alatt fertőzte meg a valami szépre szomjas bizonytalan és ártatlan lelkeket. Marnitznak ismét jólmenő hangszerüzlete van Pesten. A koncertrendezéssel egyelőre még vár...

Ezek az urak a multban jelentős szerepet játszottak a magyar nép természet és rendszeres butításában. A fasizmus tudta, hogy a tömegek tagadhatatlan kultúra-éhségét valamilyen módon ki kell elégíteni, de azt is tudta, hogy ha jól ad ezzel táglítja látkörüket és növeli igényeiket, ez pedig társadalmi téren nem tartozott éppen szorosan a fasizmus programjába. Jól látták tehát, hogy itt valami pótnagyra, első alművészetre van szükség, ami látványos és szórakoztató, de hiányzik belőle az a dinamitnál is veszélyesebb valami, a költészet és a nemes eszmei tartalom. Valamennyien emlékszünk még a Márikámra és kiterjedt rokonságának nyúlós érzélgőségére. A műfaj népszerűsítését nálunk sokan vállalták. Szüklátóköri, ügyes üzletemberek szemében hálás (értsd: kifizetődő) feladat volt. De Erdélyi Mihály többet tett ennél. Ő szívvel-lelkel, — bocsánat a rossz helyen használt kifejezésért — egész tehetségével szolgálta a »korcsmezt« — újból bocsánat — »kultúra-politikáját. Külvárosi színházaiiban fényes sztárok nevével biztosította a sikert és sorozatosan adta elő futószalagon gyártott, irredenta férőműveit, összelopkodott, selejtes zenébe burkolva a sekélyes szöveget. Működése nemcsak értéktelen, de káros volt. — de színdíjat kap, talán azért, hogy ostoba ponyvájával alássa fiatal demokráciánk kultúráját!...

Kérdem a mélyen tisztelt illetékeseket, ismerik-e Erdélyi Mihály multját, mind politikai, mind pedig művészeti szempontból? És ha igen, vajon hogy adhattak neki színháznyitási engedélyt ma, amikor a színpad még sokkal inkább politikum, szószék és katedra, mint valaha? Vagy talán van valami, ami menti és semlegesíti a tehetségtelenséget, izléstelenséget és tisztátalan szakmai múltat? Csak nem az ellenforradalmiság!...

Liebnér János

KÉT KIÁLLÍTÁS

Tanulságos tárlatot rendezett a Szociáldemokrata Párt képzőművészeti és társasági volt Ernst-múzeumban tagjainak és meghívott művészeknek a részvételével. Legtávolabbról se volt politikai jellege ennek a vállalkozásnak, hiszen a kiválogatást semmi irányzatosság nem vezette. Valamiféle közös hangulat, hasonlósági sajátság mégis összekapcsolta az együttes majd minden tagját egymással, ami azonban nem pártjelvények azonosságából világnézeti vagy közéleti álláspont egyezéséből következett, hanem kizárólag szemléleti, felfogásbeli rokonságon alapult. A kiállítás valamennyien a modern törekvéseket követik, haladózseleműek a szónak általánosan elfogadott értelmében, a Műcsarnokhoz és a polgári fogyasztók izléséhez viszonyítva, forradalmároknak mondhatók. Laza fesztiség és konstruktív szándékosság, élénk színhasználat és meglepő eredetiség tarkítja a termet, haragság, különbség, művészség, lendület és műgond váltakozik gyors egymásutánban a látogató előtt. Az újítók mozgékony-sága, a kíváncsiak türelmetlensége, a progresszívok előrelátása mutatkozik itt meg a legteljesebb alakban, a programszerű úttörés, a lelkes megváltás láza tartja izgalomban ezeket a művészeket. Minden mű mintha szerepszerű lenne, hangsúlyozottan hivatást teljesít, idézőjelben készültek ezek a képek és szobrok, céltudatosan, mély lélekzettel, nagy elhatározással. A mesterek jórésze mindenáron tartani akarta magát egy bizonyos irányhoz, ragaszkodott felismeréseikhez és meggyőződéséhez, hitet tett az újdonság és a fejlődés mellett. Az egész egy kicsit manifestáció, tüntetés a művészeti haladás mellett, tulajdonképpen véleménynyilvánítás a maradiság az avartság ellenében. Nem öntudatlan megnyilatkozás, inkább szándékolt állásfoglalás. Ezért van, hogy a kiállítás megtekintése után rossz em ék marad az érdeklődőben egyfajta csínáltság, kimódoltság zavarja a tisztá benyomást, az az érzés, hogy nem egészen őszinte az egyformára hangozó forradalmiság.

Nem önkéntelen a festegetők és mintázatók legtöbbszörének a stílusa, mert előzetes megfontolásból alakult, divat, kényelem vagy alkalmazkodás vezette a módszerek és sajátságok alkalmazásához művészi gyakorlatukat. Ahelyett, hogy egy belső folyamat, mesterségbeli és műveltségi kutatómunka vitte volna előre a modorukat. A tapasztalat az, hogy nemcsak az akadémizmus termeli a giccsot, de a modernségnek is megvannak a maga közhelyei; vásári árut, könnyű tömegcikkeket a progresszivitásból is lehet higitani. S ezúttal, sajnos, méltatlanok kezére kerültek a bátrak és hivatottak eszközöl, a modern képzőművészet vívmányából stréber tolongás lett. Olyan kiméletlen és ártalmas formában, hogy az apostolok igazát is kompromittálja. Az átlag annyira bántó, hogy a sikerültebb alkotásokat is beárnyékolja, elszűrkíti. Pedig résztvevő a kiállításban Barcsay Jenő, Márfly Ödön, Gadányi Jenő, Egry József, Kmetty János is. Illosvai Varga István kimagaslóan jó teljesítményekkel. Bálint Endre impozáns kollekcióval jelentkezett, Korniss Dezső ismét kitűnő változatban képviseltette képességeit, Ámos Imre önerekepe megbízható példát adott az avantgardenak. A szobrok közül Vedres Márk, Bekros-Birman Dezső, Szandai Sándor, Beck András, Jakovits József emlékeztetnek a jó minőségre. De rajtuk kívül is több jelesünk küldte be műveit, anélkül azonban, hogy

az összeképen segíteni tudott volna. A nagy igyekezet mellett, a hangoskodók és lázongók között, a mellőngötés és fogadkozás zajában minden elszintelenedik; ha mindig felsőfokban beszélünk, elvesztik értelmüket a jelzők, a szakadatlan fortissimo mértékletlen adagolásban tompa némasággá lesz. Az erőfeszítés, a készséges ajánlkozás, az engedelmes hajbókolás maradt meg a hit és elszántság helyett, az utánzás és hasonulás verítéke a művészeti élet kezdeményező frissége, teremtő függetlensége és hűsége helyett. Ugyilátszik, nem szabad a forradalmat intézményesíteni.

A Magyar Nők Demokratikus Szövetsége néhány érdekes festő-egyéniséget sorakoztatott föl egy meghitt kis kiállítás keretében, olyanokat, akik nemük fokozottabb érzékenységgel válaszolnak a pikúra időszerű problémáira. Különös muszáj-modernség jellemzi produkciójukat, mintha versenyre kelnének a férfiak vállalkozókedvével, kísérletező merészségével. Legtöbbjük nyilvánosságra érett, ismert kiállító művész, aki figyelemreméltóan és eredményesen dolgozik. Ez az alkalom pontosabb tájékoztatást nyújt működésükről, mert hiszen tágabb teret sikerült itt maguknak biztosítani. Kiváló részletekre találtunk festményeik sorában, értékekre, melyek eddig nemigen kerültek ki a műtermekből a nyilvánosság elé. Deli B. Rózi egyetemes viszonylatban is komoly tehetség, két olyan képe is van itt, amelyek jelenkori legjobbjaink közé emelik. Anna Margit finom kis táncosnője és erőteljes szerénysége új oldalról világítja meg adottságait. Beck Judit és Vajda Julia a festés legszolidabb fokozatára utalnak. Ugyancsak örvendetes felfedezés volt Kühner Ilse Fürdőző című szobrocskája, mely egy jó festőművész egészséges plasztikai érzékéről tett tanúbizonyságot. Oelmacher Anna, Zemplényi Magda, Szántó Pirokska, Modok Mária, Lossonezy Ibolya, Kunvári Lilla, Földes Lenke, Forgács Hann Erzsébet, Gráber Margit egy-két munkája szintén igényes és helyénvaló.

Pogány Ö. Gábor

A HARAGVÓHOZ

Írta: Vas István.

Hát tékozzol, én azt se hánom,
az életet, csak vissza ne kérd.
Majd meg fogod látni, drága virágom,
hogy milyen kár é percekért.
Ha nem nekem, majd hiszel az Iádnak,
mikor keresnél s nem találsz sehol
vagy dideregsz majd némán és beledől
csak az é, hogy hozzád tartozol.

Ha nem tölem, tanulsz az időtől,
szeretnél azt, ami van,
talán, mire már a hajad megöszdül
vagy mereven és nyirkosan.
Tudnád, virágom, rák mi várhat
s hogy így, vagy úgy, ahogy lehet,
szívünk, mint vének, rögök, árnyak,
egy perenyi meleget,

ha tudnád, mit tartasz kezében
s hogy mi marad belőle odalent,
címé szerényen a gögöschben
azt, ami csak itt a miepki:
hogy míg hullám hullámra gázol,
elallogva a víz színre vetettünk
s a folyam rejtélyes akaratából
egy perenyi együtt lehetünk.

NÉGY SZÍV

(Royal Apollo.) A szerelem annyiféle, ahány ember szívébe belopakodnia sikerült. Megszámlálhatatlan költői alkotás köszönheti létét annak, hogy a költők el is hitték önmaguknak ezt a szerelmi sokféleséget és mikor utólrerte őket a szerelem, akkor azt hitték, ők találták fel magát a szerelmet is. Pedig, tapasztalt szakértők azt állítják, hogy szerelem csak egyféle van. Ezt a tételt bizonyítja ez az új orosz film is. Négy szív, négy ember és a szerelem kedves és nagyon is egyszerű, emberi játéka.

Konstantin Judin »Négy szív« című új orosz filmvígjátékában a reménytelen és boldog szerelem két véglete között adható valamennyi hangulatlépcsőn végigsodorja a nézőt a film négy kedves főszereplője.

A szerelmi vígjátékok fordulatonala a világon mindenütt egyformán fonódik. Amerikában éppen úgy témakellék a félreértés, mint Kamesatkában és Oroszországban éppen úgy szülője az esetlen ügyetlenkedés a humornak, mint Angliában.

A »Négy szív«-ben, mint azt címe is elárulja, négy ember; két nő és két férfi szíve dobog kedves tudatlansággal egymásért még akkor is, amikor a nézőtérén már mindenki tudja, hogy Ki-Kihez és ha igen, mikor és miért?

A mi szempontunkból tehát nem az az érdekes ebben a filmben, amit a film írója, rendezője és négy főszereplője az értelmes vígjátékok alapszabálya szerint méltán érdekesnek tart, hanem az a számunkra természetesen különösen érdemes körülmény, hogy a film miljöjével, figuráival, fordulataival, karaktereivel szinte indiszkréciót követ el, a politikától és propagandától független és számunkra eddig ismeretlen »orosz magánélettel« szemben. Ezt a »civil« történetet akár Koster is rendezhette volna Pasternák produkeciójában Hollywoodban, viszont ebben a filmben nem az az érdekes, »amivel« szórakoztat, hanem az, »ahogyan« szórakoztat. Számunkra a »Négy szív« tanulsága az, hogy ezt a könnyedén és finoman kevert rózsaszínt is feljegyezhetjük az orosz filmművészet sokoldalúságának hangulatspalettájára.

(Szinetár György)

A HALHATATLAN MESE

Írta: ZELK ZOLTÁN

Képzeliék el ujjongásomat: minden művészetek lelkét, a mesét láttam meglevenedni! Nemcsak meglevenedni: megszületni láttam, úgy, ahogy kipattant hajdan az emberek szívéből, amikor az emberek sokasága még nép volt; s ahogy ma is kivirágzik a szívekből, ottan, ahol még nép a nép. A mese születését láttam, születését és növekedését annak az emberi szívekből égre szállt, majd a földre visszahozott világnak, mely azért olyan gyönyörűségeken sejtelmes és valóságos és igazi, mert azok szívekből pattant és azok növelték lombosra, virágosra, akik szenvednek.

S ezt egy film elevenítette elem, egy film, amit néhányad-magammal láttam egy házbemutatón, s amit nemsokára mindenki láthat Budapesten. A film címe: »A halhatatlan ördög«.

Az ördög, az »örök rossz«, halhatatlan. Halhatatlan, mert hiába vágja le fejét az igazság lovagjának kardja, azonnymában tűz csap föl a vérző, csonka nyakból s e tűz fejjé válik. Nem veheti fejét senki kardja. Ám, ha valaki megtudja a titkok titkát, mégis megölheti az ördögöt: egy nagy fekete hegyen egy nagy fekete fán, egy nagy fekete almban van elrejtve az ördög szíve. Aki ezt megtalálja és elpusztítja a fekete hegy fekete fájának fekete almájába rejtett szívet, az megöli az ördögöt. De az is igaz, hogy aki ezt megteszi, azt kővé varázsolja a holtában is bosszúálló ördög. Akad-e hát olyan legény, olyan bajnoka az igazságnak, aki inkább kővé válik, mintsem eltűnjön, hogy az ördög felgyujtsa a falvakat, elrabolja a szüzeket? Persze, hogy akad: hol akadna, ha nem a nép szívéből fakadt világban, a mesében?

Ennyi volna a filmre varázolt mese, ha el lehetne mondani egy mese tartalmát. De nem hiába, hogy egy anya ölében nevelkedett testvérével, a veressel: nem lehet elmondani. Mert elmondhatnám-e másképp, mint magával a mese szavaival az erdő zokogását, a fák bánatát, amint földig hajolnak ágaikkal a halott vitéz fölött? A fa odvában lakó gomba formájában rejtőző öreg s bölcs törpét, aki csodatevő pettyes gombakalapját ajándékozza a szerelmes vitéznek? A folyó hátán ülő békát, aki a parton fekvő vitézzel beszélget? Azt a sejtelmes, gazdag, de legyszerűbb és legerősebb valóságot, amit a filmen láthatunk: a mesét? S azt, ami átüt, átragyog az egészen, a mesemondó nép lelkét?

S ne hidd, nem »trükk-filmet« látnak,

nem rajzasztorok hamar fonnyadó ötletességeit. De igazi erdőt, igazi békát, igazi lovat, igazi galambokat. Mert csoda történt velük, ahogy az mesében szokás: útrakeltek az erdők és vizek és láthatatlanul elvándoroltak egy pesti moziba, magukkal hozva állataikat és madaraikat s fölöttük szállva elkísérték őket a felhők és a csillagok.

Alig tudom leírni végezetül, amit már említettem egyszer, mert látva is hihetetlen, hogy mindezt a csodát egy film varázsolja elénk. A film Moszkvában készült, Alexander Rou rendezte. Játssza a nép, a mennyek és a poklok, az erdő és a rét, a hegy és a folyó, minden lakóikkal. Címe: »A halhatatlan ördög«. De én átkölném e címet. Így: A halhatatlan népmese. A halhatatlan nép.

MESZÁR

de van

SERTAMIN

húshelyettesítő tápszer!.....

MIBE KERÜL EGY MAGYAR FILM?

A most induló demokratikus magyar filmgyártás súlyos anyagi gondokkal küzd. Az árak ugrásszerű emelkedése szinte megoldhatatlan problémák elé állítja a gyártásvezetőket. A diszlethez rengeteg fa, vászon, festék, enyv, szög kell, ami mind részben beszerezhetetlen, részben megfizethetetlen. A nyersanyag (negatív, hang és pozitív) ára az elmúlt hat hét alatt a húszszorosára ugrott. Az áraknak ezzel a versenyfutásával lehetetlenség kalkulálni.

Valamikor egy normál játékfilmnek olyan stabil ára volt, mint a villamosjegynek. 1940-ig ez az összeg kereken és pontosan 110.000 pengőt tett ki. Nagyon ritka esetben fordult elő, hogy párezer pengővel túllépték ezt a költségvetést, vagy alatta maradtak. **Smolka János: Mesegép a valóságban** című szakmunkája ezt az összeget az alábbiak szerint osztja fel:

Szerzői jogok	3.000 P
Forgatókönyv	3.000 »
Zene és zenekar	3.000 »
Gyártási vezető	3.000 »
Rendező	5.000 »
Vezérkar	2.500 »
Cutter, ragasztólány	1.600 »
Diszlet	12.000 »
Szereplők, epizódisták	17.000 »
Statisztéria	1.000 »
Műterem (12 nap)	12.000 »
Tobis-licenc	6.000 »
Kellék	1.000 »
Külső felvételek	2.000 »
Ruha, autó, sajtó	6.000 »
Különféle előre nem látott	6.000 »
Nyersanyag	18.000 »
Laboratórium	12.000 »
Biztosítás	2.500 »
	116.600 P

A továbbiak megértéséhez tudni kell, hogy ebben az időben a Nemzeti Bank a dollárt öt pengővel jegyezte, tehát egy magyar film 22.000 dollárba került.

Nézzük most, mi a helyzet?

Ráthonyi Ákos az »Aranyóra«-ra július elején kötötte megállapodásait. Kétmillió pengő állt a rendelkezésére a tőkéstől és azóta a premierozi-előlegetől körülbelül ugyanannyi folyt be. A pénzt, ahogy kapta, azonnal kifizette. Így a film min-

den szereplője júliusban megkapta azt a gázsit, amit csak október végén fog ledolgozni. Költségvetése így alakult:

Szerzői jog	100.000 P
Forgatókönyv	120.000 »
Gyártási vezető	100.000 »
Rendező	150.000 »
Vezérkar	80.000 »
Cutter	60.000 »
Diszlet, kellékek	150.000 »
Szereplők, statisztéria	600.000 »
Külső felvételek	200.000 »
Allofényképek	25.000 »
Nyersanyag	2.000.000 »
	3.585.000 P

Elfelejtett megállapodni a sminkmesterrel, akinek a szerződését csak a napokban írták alá. 120.000 pengőt kap, a festéket ő köteles adni. *Vagyis ez a tétel maga több, mint valamikor az egész film ára volt.* A zenére vonatkozólag technikai okokból nem lehetett megállapodni, a műtermet, a laboratóriumi és licencköltségeket a Mafirt előlegezi, bizonyos részesedés ellenében. Így is kifizettek három és félmillió pengőt ruhaköltség nélkül, mert ezt a szereplők kötelesek adni és akkor, amikor a dollár ezer körül mozgott. A Mafirt-hitelek az előző táblázat alapján a gyártási összegnek kb. egyharmadát teszik ki, a film tehát nem egész hatezer dollárba fog kerülni — szemben a tízévelőtti huszonkét-ezerrel.

Nézzük végül egy milliódolláros amerikai film költségvetését, ugyancsak az előbb idézett szakmunka alapján:

Főszereplők	250.000 \$
Kisszereplők, statisztéria	50.000 »
Rendező	100.000 »
Segédrendező	20.000 »
Operatőr és személyzete	15.000 »
Aram	20.000 »
Smink	9.000 »
Tanácsadók	2.000 »
Munkabér	12.000 »
Vágás és forgatókönyv	70.000 »
Könyvjogok	50.000 »
Ruha és tervező	20.000 »
Diszlet és tervező	125.000 »
Allofényképek	4.000 »
Montázsok	10.000 »
Nyersanyag	10.000 »
Próbafelvételek	12.000 »
Biztosítás	20.000 »
Hang, synchron	31.000 »
Reklám, szállítási költségek	20.000 »
Előre nem látott költségek	150.000 »
	1.000.000 \$

Magyar filmeket szidó tisztelt közönség, tessék számolni. Milyen magyar filmet csinálnának a Hunniában egymillió dollárból?...

Marlene Dietrich a »New-Orleans angyala« című Universal-film főszerepében

NEW-ORLEANS ANGYALA

(Forum.) Marlene Dietrichről lévén szó, a film címe erősen ironikus. A »nagy« Marlene éppen az ellenkezője az angyalnak: démon. A szerelem — vagy talán inkább a sexappeal — furesa, visszaszönyeivel magyarázható, hogy a férfiak jobban futnak utána, mint ha — angyal lenne. Marlene Dietrichnek nemesak a megjelenése, szerepköre és viselkedése démoni: valószínűleg egyénisége is az. Belső izzás nélkül nem lenne képes ilyen lankadatlanul heves, változatlan intenzitású kisugárzásra. Hiába írának számára újfajta szerepeket: Marlene csak önmagát tudná játszani. Viszont nem is kényszerítik új szerepekre. A »New-Orleans angyala«-ban régi, jól bevált szerepkörét gazdagítja új színnel. Marlene, a vadnyugati kokott, a matrőzkocsmák prostituáltja, a kínai alvilág kémnője ezúttal elősködő kalandornőt alakít. A mult századvégi New-Orleansban gazdag, közhíves bankár veti ki hálóját, de beleeszeret egy tengerészbe és bankárt-papot otthagya az oltár előtt, megszökök marconán férfias kedvesével. **René Clair**, részleteiben finom, egészében káprázatos rendezéssel segít Marlenének, hogy ez a »vadonatúj« mese valóban izléses és szórakoztató legyen. A szöveggönyv — ötletes fordulattal — alkalmat ad Marlene Dietrichnek, hogy a filmen belül megjátssza saját »még démonibb« változatát. Partnere egy kicsit émelvítően dallás és talpig férfi. A néger szobalány olyan bájosan talpraesett, mintha egy francia vigjátékból pattant volna ki. (Gy. I.)

Amazon

Amazon

Amazon

csak amazon

ASSZONY AKAROK LENNI

(Uránia.) Deanna Durbin világsikere gyermekkori bámulatos énekhangjának volt köszönhető: csodálatos tény volt, hogy egy gyereknek ekkora és ilyen kulturált szopránja legyen. Amde közben ez a csoda már nem is akkora csoda, mert Deanna felnőtt és hangja nem lett szebb. Így történt, hogy legutóbbi filmjében, az Urániában játszott *Asszony akarok lenni* című vígjátékban a *nagy Durbin* nagyrészt a kis Durbin sikereinek emlékeiből él és sajnos, üres kis very nice arcával nem keltett nagyobb lelkesedést. A film tipikus amerikai tucatvígjáték: egy tudós három lánya férjhez akar menni, mert a tudós olyan tudós, amilyenek azt, úgy látszik, Amerikában helyenként még mindig elképzelik, száraz, kegyetlen könyvmoly, aki betűvel él és könyvekkel alszik. Három gyermekének hát nem sok chancéa van a férjhezmenésre. A könyvmoly mellett virul a három derék kislány és a legderékabb egyszerre csak felfedez a papa barátai közt egy olyan tudóst, amelyet mi Európában lassanként megszokott látványnak vélünk: ifjút, humorról és életkedvvel telit, aki egyáltalán nem veti meg az élet teoretikus oldala mellett a praktikus részleteket... Beleszeret tehát a csintalan tudós-csemetébe és véletlenül magával viszi a városi lakására, ahonnan, szintén egészen véletlenül, hajnalban, pizsamában kerül haza a professzor leánya, Deanna Durbin. A többit sem képzelheti el a t. Közönség, mert a história kissé nyakatekert és sajnos, rettenetesen érdektelen.

Az ilyenfajta tucatfilmeket elviselhetné a városi lakására, ahonnan, szintén egészen véletlenül, hajnalban, pizsamában kerül haza a professzor leánya, Deanna Durbin. A többit sem képzelheti el a t. Közönség, mert a história kissé nyakatekert és sajnos, rettenetesen érdektelen.

M. K.

Deanna Durbin az *Asszony akarok lenni* című Universal-film főszerepében

BALÁZS BÉLA ELŐADÁSA A SZOVJETFILMRŐL

A Szovjet-Magyar Társaság rendezésében tartott előadásai során Balázs Béla október 17-én a szovjetfilmről beszélt a Zeneakadémián.

Szovjetfilm — mondott — nemcsak a Szovjetunióban készült filmeket jelenti és nem is csak szovjet témájú filmeket. *«Szovjetfilm»* ... ez művészi, esztétikai meghatározás és egy nagyon kifejezett, jellegzetes *művészi stílust* jelent, mely a képek beállításának, kompozíciójának, a montázsnek karakterében rögtön felismerhető.

Ilyen sajátos stílusa a szovjetfilmen kívül ma csak az amerikaiaknak van. (A némafilm idején a skandináv filmek és a francia meg német filmek éppen olyan jellegzetesek voltak.) A szovjetfilmek formai sajátossága természetes tartalmuk sajátosságából eredt és tartalmuk sajátossága a szovjet életnek, a szovjet társadalom szellemének sajátosságából.

Egy meghatározott világnézetéről van szó, mely nemcsak politikában és morálban nyilatkozik meg, hanem a magánélet legintimebb pszichológiájában is és megnyilatkozik a művészetükben is. A *világnézet* a szovjetfilmekben szinte szó szerint a szemléletnek, a dolgok és emberek optikai szemléletének is bizonyos, sajátos módját jelenti.

Balázs Béla aztán sok és sokféle példán mutatja be, miképpen nyilatkozik meg ez a szemléletmód a szovjetfilmek képein, melyeknek sajátos stílusa abból áll, hogy mind jelentenek valami eszmét, gondolatot és érzébeli állásfoglalást az ábrázolt képpel szemben. Ezért a szovjet-filmképek beállításának, kompozíciójának, világításának, montázsának mindig van valami szimbolikus kisugárzása, második jelentése, mellyel igen mély és finom hatásokat ér el.

Az előadó példáit nagyjából a néma orosz-filmekből vette, az orosz filmklasszikusok: Eisenstein, Pudovkin, Dovzszenko stb. műveiből. Ők teremtek meg a szovjetfilmnek azt a magasrendű stílusát, amely nemcsak Oroszországban teremtetett iskolát, hanem világszerte példaképpé szolgált a mesteri rendezésre, a filmszerű fényképezési technikára és arra, hogyan kell a régebben *iparnak* tekintett filmet művészi színvonalra emelni.

A szovjetfilm sajátos stílusát jellemezve az előadó rátért azok szociális szemléletmódjára. Hogyan jelenik meg szovjetfilmekben a tömeg? Az osztályok arca?

Legnagyobb művészi és morális értéke a szovjet stílusnak — mely egyedül áll a kinematográfiában — a szovjetfilmek nagyszerű páthosza; ez nem zászolóbogató bombasztikus képbogtatás. Finom és bensőséges, mélyen poétikus jelenetekben és képekben jelenik meg, bizonyítva annak a népnek és művészeinek mély kapcsolatát népük sorsával, eszméivel és nagy humánus hivatottságukba vetett hitükkel.

Végül rátért az előadó arra, hogy a szovjet hangosfilm átmenetileg, még nagyobb kriptiz és visszaesést okozott, mint a nyugati kinematográfiában. A gondolatok, eszmék kifejezését a szónak kellett átvenni. A képek nyelve leegyszerűsödött. Viszont a szavak túl súlyosaknak, túl hosszadalmasaknak bizonyultak ama nagy eszmei tartalom kifejezésére, mely a képeknek könnyen és pillanatok alatt sikerülhetett. De a szovjetrendezők nem alkuszak meg, nem nyugszanak bele, hogy a szovjet hangosfilm fölületesebb legyen, mint amilyen néma filmjük volt. Ez a küzdelem a legmagasabb célért még ma is érzik sok szovjetfilmen és ha tökéletlenségeket okoz is ideiglenesen, a szovjetfilmstílus magasrendűségét jelenti.

Garai Ernő

Gyári munkásból — hőstenor

Garai Ernőt azzal az indokolással szerződtették az új szegedi Állami Operaházhoz: *«megbízható repertoár-énekes»*. A pesti Operaház nem sok tagját dicsérhetjük ilyen szavakkal... Hogy történetesen hát, hogy alig ismerik fővárosunkban?

A nagy világgés után, mikor minden egyszerű ember kis élete kaland-regényé bonyolódott, nem is tűnik olyan érdekesnek ez a *«curriculum vitae»* — szabadkozik. — Kisbirtokos szülei tönkrementek és én vas- és rézgyári munkás voltam Debrecenben. Csábított a nagyvilág, Bécsbe mentem, egy lámpagyárba. Aztán az énekes-karriernek *«sablónos»* állomásai következtek: egy vendéglobben meghallott Max Klein, a híres korrepetitor és bevitt az Akadémiára ösztöndíjas növendéknek. A tanuláshoz mégis szükséges összeget statisztálással kerestem meg. Később a Don-Kozák Kórus tagjaként jártam Közép-Európát. Első szerződéseim *Basel*-be kötött, onnan hívtak el *Zürichbe*, majd *Prágába*, *Brünnben* dolgoztam, tagja voltam a *bécsi «Volksoper»*-nak s a *berlini «Deutsches Nationaltheater»*-nek. Tíz évig énekeltem Berlinben, a Mozart-ünnepségeken aratott sikereimért a kamaranékesi címre is felterjesztettek, — de akkor kerültek uralomra a náciák s nekem mennem kellett. Vendégszerepeltettem utána *Milánóban*, *Rómában*, *Párizsban*, *Egyiptomban*. A pesti Operához Radnai igazgatósága alatt hívtak meg három estére 1935 októberében. Mikor hazajöttem, be kellett vonulnom, átszöktem az oroszokhoz, 3 hónapig velük partizánkodtam a Kárpát-alján. A felszabadulás után *Bukarestbe* kerültem és ott, valamint erdélyi nagyvárosokban sok hangversenyt énekeltem.

Nagyon örülök a szegedi szerződésemmnek. Igaz, lelkem mélyén azért is vállaltam olyan szívesen, mert hiszen Szeged mégiscsak olyan messze Budapesttől... Gyönyörű repertoárunk lesz, nagyszerű karmesterekkel, énekesekkel és remélem, nem fogok csalódni abban, hogy magasszínvonalú előadásokat fogunk produkálni. Igyekszem majd, hogy bennem se csatlódjon a szegedi közönség. E hó végére meg is hívtak egy hangversenyre, melyen együtt énekelek *Herceg Katóval*, a menyasszonyommal, aki nagyszerű mezzoszoprán.

Mi hallottuk már Garai Ernőt a moszkvai szakszervezeti kiküldöttek tiszteletére rendezett koncerten és tudjuk, nemcsak sikeres multijával, hanem nemesen szárnyaló, érces orgánával és színjátszó készségével is meg fogja hódítani Szeged opera-rájongóit. És — Szeged csakugyan nincs olyan messze Budapesttől...

R. Gy. I.

Amazon

Amazon

Amazon

csak amazon

MEGBUKOTT A KÖZÖNSÉG

Legyünk őszinték egyszer és nézzünk bátran szemébe a valóságnak. Csak a gyáva keres örökké bűnbakot saját hibájának palástolására. Legyünk őszinték, sőt becsületesek és valljuk be nyíltan; a főváros közönsége alaposan levezgázott és csúnyán elbukott a vizsgán.

Budán még dörögtek az ágyúk és szinte a fejünk felett röpödtek a lövedékek, amikor lelkes színészeink már megjelentek az ablaktalan, fűthetetlen és sötét Magyar Színház színpadán, hogy a vers, a dal és a játék varázslatával új reményt, életakaratot és élethitét gyujtsanak az elfásult tömegben. Az utcákon még romdombok és törmelékvolgyek buckáin bukdácsolt a nép, amikor a színházak már megnyitották kapuit, hogy a testnek juttatott harapás kenyér után, az addig elhanyagolt lelket is jóllakassák.

De nem ítélnék tárgyilagosan, ha azt mondanánk: a színgazgatók eltalálták azt a hangot, amelyen a hosszú ostrom szenvedéseiből és nehéz aléltóságából még alig felocsudó közönséghez szólni kellett volna. Tagadhatatlan azonban, hogy csaknem minden produkciót tiszta szándék jellemezett. S a szándék tisztasága már maga is hatalmas fejlődést jelentett akkor, a mult desztillált rosszindulatával és kiforrott rothadságával szemben.

Kétségtelen, hogy a mai színház irodalmi vonalának legnagyobb hibája korszerűtlensége. De korszerű lehetett-e a színház februárban, vagy márciusban, vagy korszerű lehet-e már ma?

A színház életének irányát az író alkotta határozza meg. De megalkothatta-e már az író az elmúlt néhány forrongó hónap alatt korszerű művet? Hiszen a lepergett idő úgyszólván még arra sem volt elegendő, hogy szabadságélményét gondolatla érlelje, nemhogy befejezett művé varázsolja. Iróink még nem gyújtak fel az elnyomatás, a megfélemlítés és cenzúra betegségéből. S e gyógyuláshoz idő kell, mert jól tudjuk; ez a kór ködössé tette életérzését, elszűrítette élményeit, elorvasztotta bátorságát és mind ezen túl e pszichózis nem 1944 október 15-én vagy március 19-én kezdődött az íróban, hanem jóval előbb, talán már születése pillanatában.

Mégis, — a felszabadulás óta, a közvélemény meg nem szűnt pattogtatni a leki-csinylés gögös ostarát színházaink felett. Minden kísérletet szinte elborítottak az elégedetlenség hullámai. A sorok között félreérthetetlenül harsogott a panasz: »A színházak ott folytatják, ahol rosszlelkű elődeik abbahagyták«, vagy »A színgazgatók ma is éppen úgy üzletnek tekintik a színházat, mint a multban!«

Álljunk hát meg egy pillanatra. Nyissuk fel a panaszkönyvet és tartsunk se-regszemléte afelett, mit játszottak eddig

színházaink és hogyan fogadta műsorukat a közönség?

Bánk bán, Tiszazug, Viharos alkonyat, Karnyóné, A civilizátor, Tartuffe, Figaró házassága, Szent szörnyetegek, Éjjeli menedékhely, Hattyú, A mi kis városunk, Különös éjszaka, Játék a kastélyban, Boszorkánytánc, Lement a hold, A nagy út, Színház, Családi szálloda, Rettenetes szülők, Koldusopera, Géprombolók, A fufangos özvegy, Blanco Posnet elárultatása, A revizor, Ak és az emberek, Tévedések vigjátéka, Társaszerzők, Csárdáskirálynő, Maya, Napsugár kisasszonyok, Csodabár, Francia szobalány, Megsértették a minisztériumot, Timosa, dr. Szabó Juci, Cserebere, Váloók, Fatornyok és rengeteg jól-rosszul sikerült kabaréelőadás, matiné, hangverseny, magyar nóta dárídó, sztárparádé stb., stb.

Ime nyolc hónap színházi termése, amelyben az arány 27—11 az irodalom iavára.

E pillanatban nem arról van szó, hogy ezt, ilyen vonalú, hangsúlyú, értékű vagy szándékú irodalmat kellett volna e játszani vagy sem. Arról van szó, hogy néhány színház nyolc hónap alatt huszonhét olyan művet mutatott be, amelyek többsége korszerűtlen volta mellett is, kibírja a többivel együtt a szigorúbb bírálatot is. Ezzel szemben tizenegy olyan értéktelen, részben idejétmúlt — ami egészen más, mint a korszerűtlen — könnyű fajsúlyú, sőt olykor bántóan jelentéktelen szindarab került előadásra, melyek már születésük pillanatában lemondtak nemcsak a halhatatlanságról, hanem még az elgondolkoztatás igényéről is.

Lehangoltan kell megállapítanunk, hogy a közönség ezeket az igénytelen írói bugyborékokat részesítette előnyben az irodalom mélyvize helyett.

Itt a Maya, a Csodabár, a dr. Szabó Juci, a Megsértett minisztérium, a Családi szálloda, a kabarék és hevenyén összehordott díszparádék és sztárrevük vonzottak telt házakat és nem a Koldusopera, a Tévedések vigjátéka, vagy a Figaró házassága.

Ki bukott hát meg, a színház vagy a közönség?

Aki a színház és közönség között folyó néma párhareben a panaszkönyvet kérheti, az csak az irodalom lehet.

Es iktassuk ide végezetül Leon Paul Fargue érdekes megjegyzését.

»A művészi alkotás sziklavára erősebb, mint a kor ízlésének hangulatsátra s ha majd a nagy változások vihára minden sátrat elsöpör, a hontalan ízlés éhesen kér bebocsátást, a halhatatlan művek csarnokába.«

E pillanatban azonban a mélyen tisztelt közönség még osztályisméltásra utasítatik.

Szinetár György

HERNÁDI (HEIMLICH) LAJOS ZONGORAESTJE

Muzsikás fiatalságunk élményemlékeit idézte ez a hangverseny, világjáró művészcillagok hangversenysikereinek felejt-hetetlen, forró hangulatát: oltogatni kezd-lék már a lámpát s a félsötétben ott tolon-gott a dobogóhozrohanat közönség a zongora körül és a pódiumot ütögetve, köve-telte az újabb ráadást. A türelmetleneb-bek kivették már kabátjukat a ruhatár-ból s úgy jöttek vissza — tapsolni. Beethoven—Liszt—est volt, harmadik rá-adásnak, mégis Chopint kellett a művész-nek játszania, mert ez volt a közönség parancsa...

Ilyen extatikus lelkesedést csak nagy művész válthat ki a hallgatóságból. Hernádi fokozatosan érte el ezt a hatást (mint a nagy színész, aki számító mester-ségbe fogások segítségével könnyeztet vagy nevettet...). Már az első akkord leütésekor megteremtődött a kontaktus: hihetetlen nyugalom érzetét keltette ben-nünk. Nem, ez a c-moll szonáta nem volt »patétikus«. De: magávalragadó volt, mint mikor valaki erős egyéniség vezeti a tö-megot. Annál több pátoz, forró szenev-dély fűtötte Liszt hatalmas h-moll szoná-tájának tolmácsolását. A »Waldsteiue-sonáta Rondójában már démonok táncait idézte, hogy a Liszt Mefisztó-keringővel egyenesen a hádeszi világba vezessen ben-nünket.

r. gy. l.

A Székesfővárosi Zenekar I. Bach-estje

Mint ahogy egyes színészeket »beskату-lyáznak« valamelyik sikeres szerpüknek körébe, úgy ragadt rá Sándor Frigyesen a »Bach-dirigens« jelző. Es ez dicséret, hi-szen Bach zsenije annyira egyetemleges, hogy sohasem válhatik egyoldalúvá, aki elmélyed benne. A zsúfolt székesorok kö-zönsége most is áhíttal hallgatta a ve-zénylőpálcája nyomán felhangzó II. Brandenburgi versenyt s a »Kunst der Fuge«-sorozat öt darabját. A »Komm du süsse Todesstunde« kantáta énekeseit: László Magdát, Basilides Máriát, Nagypál Lászlót, Rissay Pált külön hálás taps kö-szöntötte és elismeréssel kell megemlite-nünk a koncertáló szólamok kitűnő elő-adóit: Janzer György, Brunovszky József, Szeszler Tibor, Gáspár József, Koródi And-rás, Banda Ede nevét is.

r.

TIZIANI VÉNUSZ

Ó, boldog, ki utazhat
S miként a búcsújáró
— Nem hitvány másolatban —
Láthat azép istennöket,
Fehérítő testű nőit
Nagy festők csestének:
Ragyogó puha testek
Gümbölyű kicsi melle,
Gyönyörű keze-lába.
Hosszúkás ápolit körme...
Micsoda szobor-termet!
Ó, Vénusz, tiziani
Belőled vágyak kelnek,
S bár soha be nem telnek,
Boldog, ki téged láthat.
Mert csak nézni is téged
Örömmel teljességet!

Tamás Ernő

SZŐRMEBUNDA

VÉTEL-ELADÁS **GASZTONYI** szőcs mesternél
ÁTSZABÁSOK Rákóczi-út 22. Tel.: 225-807

OLCSÓ ÚJ
ÉS HASZNALT **MŰBÚTOR**

GOMBOS ASZTALOS ÜZEMEN

Kombinált, hálók, konyhák, rakamiék, egyes darabok is. VÉTEL, ELADÁS KÁLVÁRIA-UTCA 26

SZÉP EMBEREK

mestere

Irtá: KIRÁLYHEGYI PÁL

Az első képen látható szép, fekete lány Verő Agnes, a Magyar Színház tagja, aki legutóbbi rövid kis szerepében is feltűnést keltett laikusok és szakemberek előtt egyaránt. Verő Agnes alig csinált többet, mint hogy egy rossz, szóra se érdemes darabban elmondott tizenöt mondatot és közben csak az történt, hogy szép volt.

A másik képen Boros Idát láthatjuk, aki a Royal Revü-színházban szerepel és azonfelül, hogy táncol és tag, főműve, egyelőre csak annyi, hogy szép. A harmadik arc gazdája Bárczy Kató, a »Pódium« szépsége.

És itt álljunk meg egy pillanatra.

A színészet: szép emberek mestersége, mint ahogy a birkózás vagy boxolás, az erőseké. Gyenge birkózó nem maradhat meg a pályán és a boxoló, aki okos, fürgé, szellemes, kedves, tanulékony, de — gyenge fizikumú, már a startnál halálra van ítélve.

A szépség: fang. Annak a bonyolult, finom és definiálhatatlan csodának, amit tehetségnek hívunk, szerves része, legfontosabb kelléke.

Aki olyan, mint Bárczy Kató,

Verő Agnes vagy Boros Ida és még van valami plusz bennük, még azonfelül tudnak is valamit, akkor a siker alapos reményével indulhatnak ezen a pályán.

Természetesen az üres szépség, minden nélkül még nem jelent sikert. De aki úgy szép, mint Garbo, az már nem is lehet tehetségtelen, mert ha fellép a színpadra, oda lehet és oda kell figyelni, mert érdekel a sorsa, mert vele tudok szenvedni, ha baj éri őt színpadi életében, sírni tudok vagy nevetni tudok miatta. Azt hiszem, talán már el is jutottunk ezzel odáig, hogy mi is az a tehetség? A színpadon élő színész sorsa kell, hogy érdekeljen engem, a nézőt. Ha ez az érdeklődés hiányzik, akkor a szóbanforgó színész tehetségtelen.

A tehetség éppúgy, mint a tehetségtelenség: sokrétű.

Példa:

Néhány évvel ezelőtt a Magyar Színházban előadásra került egy darab, Ráday Imre volt a főszereplő, akihez — szerep szerint — szerelmes volt egy igen tehetséges, fiatal színésznő. A színésznő azonban, hogy finomak és udvariasak legyünk: nem volt szép. A darab megbukott. Az előadás kitűnő volt, a rendezés

Alsókép: Boros Ida

(Foto: Angelo)

Verő Agnes

(Foto: Kalmár Béla)

elsőrendű, a darab jó volt, mégis matematikai pontossággal be kellett következnie a bukásnak, mert a színésznő sorsa senkit sem érdekelt. Hiába mondta Rádaynak:

»Kérem, tessék engem megejteni.« A közönség ellene volt a szerelemnek, Ráday-párti lett és frontot csinált a nő ellen. Ha ugyanezt a szerepet egy szépség játszotta volna, természetesen, hogy a közönség drukolt volna neki, kívánta volna, hogy sikerüljön az ügy, egyszóval, a darabnak sikere lett volna.

Hollywoodban történt, boldogult scenárium-író koromban ez a kis eset, amit sohasem tudtam elfelejteni. Nagy írói konferencia volt arról, hogy Adolph Menjou és partnere, a tündérszép Nancy Carroll hogyan szeressenek egymásba.

A konferencián Menjou is részt vett és leplezetlen unalommal hallgatta az írókat, végül megszólalt:

— Nem értem kérem, miről beszélnek annyit? A nő néz engem, premier plan rólam, én nézem a nőt, premier plan róla és — szeretjük egymást. Kész. Mit kell ezen tündönni?

Az írók szánakozva mosolyogtak a naív színészen, aki végül is győzött és a filmet az ő receptje szerint készítették el, mert el lehetett hinni, minden egyéb

magyarázat nélkül mindkettőjük, hogy meglátják egymást, aztán megnézik egymást és vége.

Várkonyi Zoltán mondta néhány nappal ezelőtt, beszélgetés közben, amikor éppen szídtunk egy színésznőt:

»Csak szép nő tudhat úgy viselkedni a színpadon, mintha szép lenne.«

És igaza van. Csak szép nő tud tökéletes illúziót kelteni olyan szerepben, amelyben azt kell elhitetnie, hogy szépségének varázásával hódítja meg a vele szemben álló férfit. Mert ehhez az illúziókeltéshez szükséges az is, hogy az alakító színésznő szépségének teljes tudatában legyen. Nincs az a tehetséges színésznő, aki maradéktalanul el tudja hitetni a nézővel a saját maga szépségét, ha csak nem tudja azt, hogy valóban szép. Öntudatosan kell szépek lennie. Itt nem lelki, hanem testi tulajdonság elhitetéséről van szó, aminek hibátlan megoldásához testi adottságok is szükségesek.

Biztosan nemcsak három szép színésznő van a magyar színpadon. Rendező és igazgató urak! Tessék egy kicsit körülnézni saját portájukon. Szép emberekkel szép dolgokat lehet csinálni és: a szépség: művészet.

Bárczy Kató
(Foto: Várkonyi-Studio)

Szoknya ÉS BLÚZ

A legkedvesebb ruhadarabunk és a legpraktikusabb is, a szoknya és a blúz. Szerényebb eszközzel és változatosabban öltözhethetünk, ha ezt viseljük. Már a múlt század elején rájöttek a nők, hogy raffinált bájt ad a ruha elvágása derékon innen és derékon túl. Ez a derékvonal hol le-, hol felcsuszka a század folyamán, de a két darabból álló öltözkékedvelése

megmaradt. A különböző szín és különböző anyag keverése (amit a szoknya-blúz viselése ad) rengeteg ötletet és lehetőséget nyújt. Ezek a rajzok csak kis példát nyújtanak.

Az első rajzon pepita kantáros szoknyát látunk egy színnel szegve. Viselhetjük slingelt fodrú fehér selyem blúzzal. Szép egy sötét pulloverrel is. Ebben az

esetben fémkliппssal élénkíthetjük. Világos szövetszoknyával is szép. A blúz színe legyen egyenlő a pepita alap színével. Drapp vagy szürke. A blúzba bedolgozott szövetszoknyák élénk színből készüljenek. Drapphoz vehetünk pirosat, lilát. Szürkéhez sárgát, éles búza-kéket.

A második rajz fekete vagy sötétbarna szövetszoknyát mutat, melyen a varrások belülré vasaltak. Egy pasztellszínű pulloverrel ha viseljük, tehetünk a nyakra fémlapokat, vagy régi pénzeket, melyeket egy szövetrollnival kötünk a nyakra. Egy gruvirozott fodrú selyemblúzzal megoldottuk a színházi ruhánkat. Méz-sárga szövetszoknyával, fekete szoknyával és a szoknya anyagával szegve ünneplő ruhadarabnak megfelel, hát még ha nyakunkba kötjük hozzá a parasztlányok aranyozott üveggyöngy nyakláncát.

OLCSÓ, mégis jó!
BAKFIS
melltartó

IRHABUNDA
TISZTÍTÁSA, átfestése
szakszerűen
HERMELIN, V., Mária Valéria-utca 7. sz.

**NÉZZE MEG A CIPŐJÉT,
MERT MÁSOK IS MEGNÉZIK!**

Használt, kopott cipőjét a **LEGTÖKÉLETESEBBEN**
festem. Arany-, ezüstből minden létező színre festek.
BELVÁROSI CIPŐKELLÉK IV., KECSKEMÉTI-U. 3

Bundák Szemere szűcsnél
ERZSÉBET-KÖRÚT 26
nagy választékban olcsón második emeleten

Z. Vágó Zsófia

Heti RADIÓMŰSOR

Allandó műsorszámok: 7: Hírek, műsorismertetés, 7.15: Reggeli zene, hanglemek. 8.15: Hanglemek. 10: Hírek. 12: Déli harangszó, hírek. 13.45: Rendeletek ismertetése. 14: Hírek. 14.10: A Vöröskereszt közleményei. 16: Hírek. 18: Hírek. 18.05: A Vöröskereszt közleményei. 20: Hírek, sport hírek. 21: Műsorism. 21.05: A Vöröskereszt közleményei. 22: Hírek, rendeletek. 23: Hírek és hétköznapi krónika orosz nyelven. 23.10: Hírek és hétköznapi krónika angol nyelven. 23.20: Hírek és hétköznapi krónika francia nyelven. 23.30: Hanglemek.

OKTÓBER 25. CSÜTÖRTÖK.

8.00: Legyen okos asszonyom! Rónai Mária előadása. 9.00: A rendőrszolgálat. 12.15: Pázmány György zongorázik. 12.45: Toldi Miklós, Horváth Zoltán előadása. 13.00: Wargha Livia énekel. 16.10: Rádics Gábor jazzegyüttese játszik. 16.40: Diákbizottságok. Stúdiobeszélgetést folytat diákbizottsági tagokkal. Szepesi György. 17.00: A munka híradója. 17.10: Gyermekbarátok műsora. 17.25: Gershwin: F-dúr koncert. 17.55: Hanglemek. 18.15: Schubert: G-dúr vonósnygyes. Előadja a Waldbauer vonósnygyes. 19.05: Riadó Varsóban. Nagy Kázmér előadása. 19.20: Halmos János énekel. 19.40: A Magyar-Szovjet Művelődési Társaság sorozata. Mendel Tibor előadása. 20.20: Radnóti Miklós verseiből előad Ascher Oskár. 20.35: Nyíregyházi eszései Horváth Miklós cigányzenekara muzsikál. 21.15: Hanglemek.

OKTÓBER 26. PÉNTEK.

8.00: Pécsi színházi levél és filmszemle. 9.00: I. honvéd kerületi zenekar játszik, vezényel Pongrácz Géza. 12.15: Markó Eta énekel. 12.45: A Nemzeti Segély közleményei. 13.00: A rádió fúvószenekara játszik. 13.25: Egy asszony háborúja Napoleonnal. Dánielné Lengyel Laura előadása. 14.10: La Rosée Erzsébet: Mit csinál a Vöröskereszt. 16.10: A Berend-szalonzene-zenekar játszik. 16.45: Juhász István előadása. 17.00: A munka híradója. 17.10: Ókori történetírás egykor és ma. Fischer Endre előadása. 17.30: Hajnal Anna és Hajnal Gábor verseit előadja Gyarmati Anikó és Viktor Gedeon. 17.50: Sportközlemények. 18.15: A rádiózenekar játszik, vezényel Ferencsik János. Haydn-, Mozart-művek. 19.20: Bereczky Albert: Új életforma. 19.35: Hanglemek. 19.45: A Parasztszövetség. Doby Jánossal, a Parasztszövetség főtákarával beszél Várhelyi Miklós. 20.20:

Little Pale jazzegyüttes műsora. 21.15: Hanglemek. 22.20: Hanglemek.

OKTÓBER 27. SZOMBAT.

8.00: Közellátási minisztérium sorozata. Hogyan kell vagónt igényelni? Ujváry Dezső előadása. 9.00: Cocktail-jazzegyüttes műsora. 12.15: Orvosi előadás. 12.30: »Híres alt-áriák.« Németh Anna énekel, zongorán kíséri Varga Pál. 12.50: Sport és demokrácia. Mező Ferenc előadása. 13.10: Nemes Frieder Katalin és Inset Kató kétfonó-zenekar játszik. 16.10: Városi Pál: Virginia Woolf: Orlandi című könyvét ismerteti. 16.30: Gyermekrádió. A jókedvű kis tucskók. 17.00: A munka híradója. 17.10: Ember Nándor zongorázik. 17.30: A munkáskultúrszövetség műsora. 18.15: A rádiózenekar. 19.00: 1. A lecke. Irta Thurzó Gábor. 2. A kis herceg. Irta Moly Tamás, rendező Csanády György és Kiszely Gyula. 19.30: Szentgyörgyi Pál hegedű, Petri Endre zongorázik. 20.20: A rádióswing együttes játszik. 21.15: Hanglemek. 21.30: Az ország-vezetők. Felelősségtevőnk. Major Akossal beszél a rádió munkatársa, Cs. Halász Lajos. 21.15: Hanglemek. 22.20: Hanglemek.

OKTÓBER 28. VASÁRNAP.

8.00: Hanglemek. 9.00: Isztentisztelet. Görögkatolikus a Rózsák-teréről. 10.10: Hanglemek. 11.00: Előadás. 11.20: Spanyol és francia művek gitáron, előadja Kovács Barna. 11.40: Kunszery Gyula előadása. 12.15: Anyák öt perce! 12.20: Berg Ottó énekara énekel. 12.50: Világíradó. 13.00: Asszonyok a közéletben. Tildy Zoltánnal, Kéthly Annával és Erdei Majláth Jolánnal beszél Székely Beáta. 13.20: A Pinocchio jazzegyüttes műsora. 14.00: Hanglemek. 15.00: Ünnepi krónika. Elmondja Gergely Sándor. 15.20: Berezka Horváth József cigányzenekara muzsikál. 16.10: Halmos Imre vidám felőrája. 16.40: Hangképek az UTE-Vasas labdarugómérkőzésről. 17.00: Mezőgazdasági tanácsadó. 17.30: Szórakoztató műsor a falunak. 18.15: Kondor Ibolya operett-dalokat énekel. 18.35: Viktória. Történelmi kórkép. Irta Kugel Ernő, rendező Csanády György. 20.20: Ania Suli énekel, Fejér György jazzegyüttes kíséri. 21.00: A rádió hangja. 21.10: Hanglemek. 22.35: Hanglemek. 23.00: Hírek és vasárnapi

krónika orosz nyelven. 23.10: Hírek és vasárnapi krónika angol nyelven. 23.20: Hírek és vasárnapi krónika francia nyelven.

OKTÓBER 29. HÉTFŐ

8.00: Tanácsadó. 8.15: Hanglemek. 9.00: Szerdahelyi János szalonzene-kara játszik. 12.15: Medák Sári énekel, kíséri: Szeszler Aranka. 12.40: A munka új arca, Helyszini közvetítés a csepeli Weiss Manfréd gyárból, vezeti Bán György. 13.00: A Filu-swing együttes műsora, énekel Várady György. 16.10: Énekel a táncos komikus. 16.30: MaDisz előadás. Az ifjúság hangja. 16.45: IOKS előadás. 17.00: A munka híradója. 17.10: Keleti Lili zongorázik. 17.30: Költői képmások. Összeállította Rónai György. 18.15: Budai történet. Szántó Dénes rádiójátéka. Rendező: Csanády György. 19.15: Ajtai-quartett. 20.20: Hanglemek. 20.30: Kapitány Annie énekel, zongorán kíséri Urbach Pál. 21.15: Hanglemek. 22.20: Hanglemek.

OKTÓBER 30. KEDD

8.00: Mi újság a piacon? 9.00: A vasutasok zenekara játszik, vezényel Bánfalvi Miklós. 12.15: Székely Júlia zongorázik. 12.45: H. Jókai Erzsébet. A dolgozó nő kozmetikája. 13.00: Vig György saxofon - Szamosi Ferenc jazz-zongora műsora. 13.30: Mártírok kiállítás. A közvetítést a Nemzeti Múzeumból Molnár Aurél vezeti. 16.10: Pesti körút. Király Dezső előadása. 16.25: Zipernovsky Mária hegedű. 16.50: Vidán hanglemek. 17.00: Világíradó. 17.10: A Ránolder-intézet tanítónőképzőjének énekara énekel. 17.25: »Zenés interjú az öt Neményi Lili-vel.« Kiszely Gyula összeállítása. Zongorán kísér Szemere György. 18.15: Friss Antal gondolkázik. Kókai Rezső zongorázik. 18.45: Trenesényi György Kis nyúl című novellája. 19.00: Hanglemek. 19.15: Komáromy Pál, a magyar állami Operaház igazgatójának előadása. 19.30: Mult szüretkor Badacsonyan... A Petőfi színpad előadása, rendező Rodriguez Endre. 20.20: Róbert Zsuzsa és Lantos Olivér finn dalokat énekel. 21.15: Választási beszéd. 21.45: Hanglemek.

OKTÓBER 31. SZERDA

9.00: Református isztentisztelet közvetítése a Kálvin-téri templomból. Igét hirdet dr. Victor János református lelképásztor. 10.00: Hírek. 11.00: Evangélikus isztentisztelet közvetítése a Deák-téri templomból. 12.15: Basilides Mária énekel, zongorán kíséri Raics István. 12.45: Anyegin magyarra fordította. Gárdonyi József előadása. 13.00: Kapi

A légynek sem árt

Jambor termésetű, jól időmírtott vegyszerekből, békébeli minőségben készült: a HYPÓ. Meghitt viszonyban van a fehérneművel, mint-hogy az öldöklő ketéfést feleslegessé teszi.

További előnye: negyedrészes munka, harmadrész tűzelő és félannyi szappan szükséges a mosáshoz!

Aki nem hiszi: mosson Hypoval. Aki elhiszi: régen Hypoval mos!

Králik Jenő orgonál a Deák-téri evangélikus templomból. 13.30: Új kor és reformáció. Bereczky Albert előadása. 16.10: A Demokratikus Nők Országos Szövetségének műsora. 16.25: Ellen Margit angol népdalokat énekel. 16.40: Kiengesztelődés. Fendrik Ferenc előadása. 17.00: A munka híradója. 17.10: Palló Imre énekel. 17.30: A munkáskultúrszövetség műsora. Új versek, zenei kérdések. 18.15: A rádiózenekar játszik. Prokofjev és Szabó Ferenc egy-egy művének bemutatója. 19.15: Munkáskolák. Közvetítés a Vörösmarty gimnáziumból. Vezeti Horváth Győző. 19.30: Koats ódái. Összeállítja Szobotka Tibor dr. A verseket elmondja Sennyei Vera. 20.20: Egy mű hangleméről. 20.30: Választási beszéd. 21.15: Hanglemek. 22.20: Hanglemek.

FÉNYSZÓRÓ

MŰVÉSZETI HETILAP

Főszerkesztő: BALÁZS BÉLA
Felelős szerkesztő: SZEGI PÁL
Felelős kiadó: GYÖNGY PÁL
KIADJA

A MAGYAR FILMIPARI RT.
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, IV. SZÉP-U. 1.
TELEFON: 181-754.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem adunk vissza

Csak válaszbélyeggel ellátott levelekre válaszol a szerkesztőség

454338. — Athenaeum Rt. mélynyomása

Felelős: TALABÉR FERENC

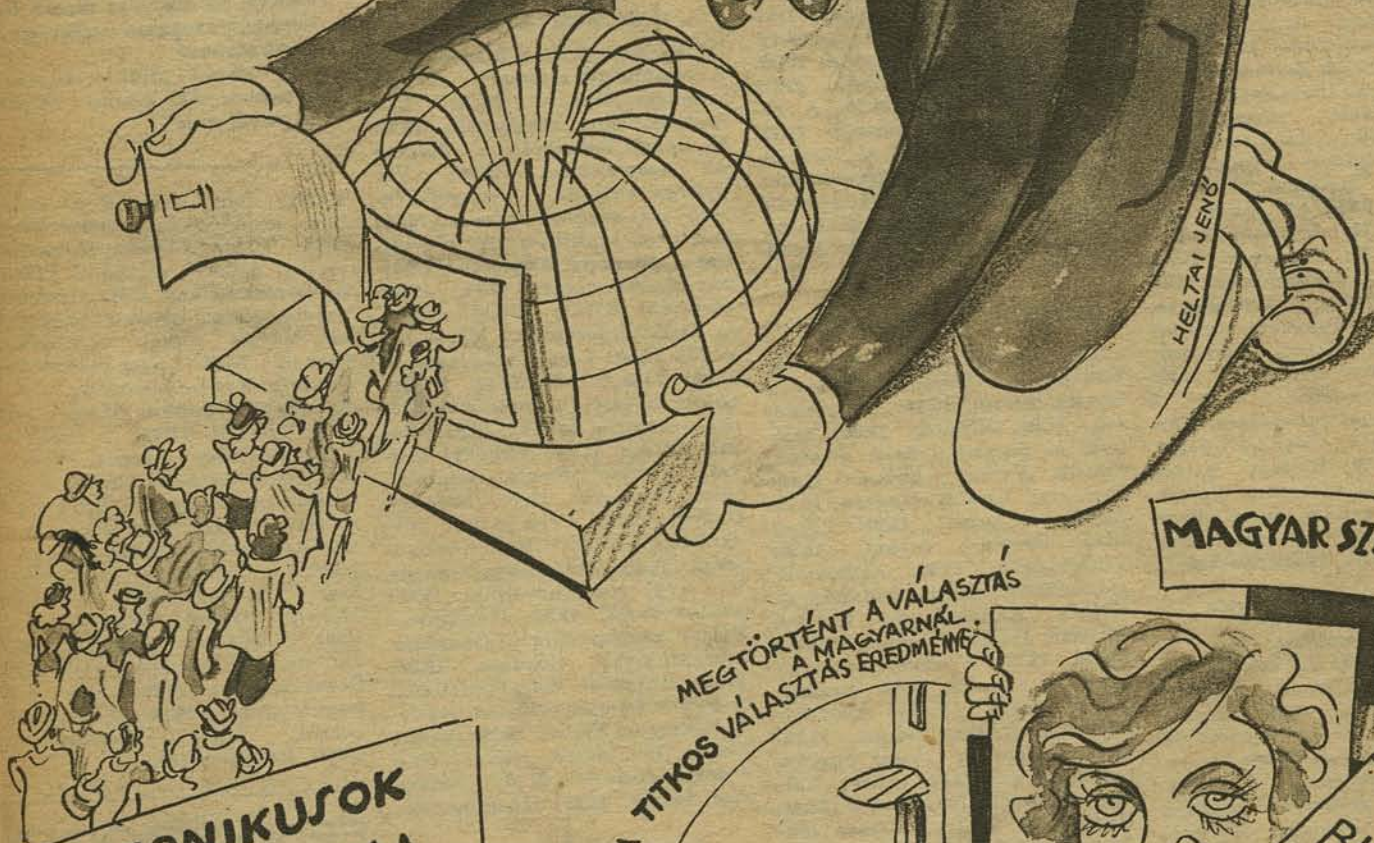
VASÁRNAP DÉLUTÁN FÉL 3 ÓRAKOR UGATÓ

FISCHER LILLA NŐIKALAP SZALONJA

ÚJ MODELLEKKEL VÁRIA KEDVES VEVŐIT Akácfa-utca 5. III. emelet

HAMELNI TAMÁS /
(OTT A HOL A GOS MEGALL)

MAGYAR SZÍNHÁZI BÓTH

MEGTÖRTÉNT A VÁLASZTÁS
A MAGYARNÁL
A TITKOS VÁLASZTÁS EREDMÉNYE

